

לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים: ם שלישי ח כִּי תִבְנֶה  
 בַּיִת חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְנִגְדָּךְ וְלֹא  
 תִּשִׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל  
 מִמֶּנּוּ: ט לֹא־תִזְרַע כְּרֶמֶךָ בְּלֵאִים פֶּן  
 תִּקְדָּשׁ הַמְּלֶאכָה הַזֹּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע  
 וּתְבוֹאֲתַת הַכֶּפֶר: ם לֹא־תִחַרְשׁ  
 בְּשׂוֹר־וּבְחֶמֶר יַחְדּוֹ: י״א לֹא תִלְבַּשׁ

לָךְ וְתוֹרִידָ יוֹמִין: ח אַרְי תִּבְנֶה  
 בַּיִתָּא חֹדֶשׁא וְתַעֲבֵד תִּיקָא  
 לְאַגְרָךְ וְלֹא תִשּׂוּי חֻבַּת דִּין  
 דְּקִשּׁוֹל בְּבֵיתְךָ אַרְי יִפֹּל דְּנֶפֶל  
 מִמֶּנּוּ: ט לֹא תִזְרַע כְּרֶמֶךָ עֲרוּבִין  
 דִּיקָמָא תִסְתָּאב דְּמַעַת וְרַעָא דִי  
 תִזְרַע וְעִלְלַת כְּרֶמָא: י לֹא תִרְדִי  
 בְּתוֹרָא וּבְחֶמְרָא כְּחֹדָא: י״א לֹא  
 תִלְבַּשׁ שְׁעִמְנוֹא עֲמֵר וּכְתָן

לקט בהיר

רש"י

(ב"ב: יג) אבל הפסד מה ששלח את האם, וכן הפסד הזמן לא נחשב, כי מניעת הרווח לא נקרא חסרון כיס (מ"ל: יד) מביא דרוש פמיכות זה משום לשון הכתוב שאמר כי הצנה בית חדש וכי הישן אין צריך מעקה וכי דוקא צונה, ואם קנה או ירש פטור, היל"ל מעשה מעקה לגג ביתך (מ"ל), ויש מפרשים שאין צריך לחפש טעמים, כי אפילו מאן דלא דרש סמוכים במשנה תורה דרש, כי סברא קרובה היא לומר טעם מרע"ה לחזור ולשנות מנות אלו דוקא כדי לסמכן באופן זה (במ"ח: טו) אין ראונו לומר שתיבת מעקה נגזר מתיבת תיק, כי זה רחוק, אלא מביא ראיה מאונקלוס על הענין שמעקה היא דבר המשמר מה שבתוכו, ואמר שתיקא בארמי כמו חיק בעברי, אבל מעקה אין לו דמיון במקרא (רשב"ם - ראב"ע), ויש אומרים שהוא מלשון עקה שהוא מכשול מסגר ומזודה, כמו (תה" ס"ו י"א) שמת מועקה במתנינו - ומעקה לאו דוקא ה"ה כל מין מוזיק כגון כלב רע וסולם רעוה (חזק"י: טז) זה יהיה פ"י תיבת הנופל המיותר, גם החמיל בלשון עמיד יפול וסיים בלשון הווה הנופל, שראוי הוא ליפול גם עתה קודם מעשיך, אלא שעמיד הוא ליפול על ידך, ואעפ"י עונש ופגם הוא לך שנכשל בר גש על ידך: על מנות עשה ולא מעשה הגם שלא נעשה שום מכשול (ולא כש"ח) ויקבל עונשו, אלא מאחר שלא עשה מעקה והניח מכשול נעשה רשע וחייב ואין ראוי עוד שיליהוה מן השמים מתקלה ומכשול: יח) זה פ"י תיבת כלאים, שפירושו עירוב צ' דברים ולאו דוקא חטה ושעורה אלא דוגמא נקט, ותראן פירושו זרע הענבים שממנו נומת הגפן, ואם היה הכתוב אומר לא חזרע, בכרמך" כלאים היינו אומרים פירושו שהכרם כבר מגודל חזרע צ' מינים, או יאמר כרמך לא חזרע כלאים כמו שאמר (ויק' י"ט י"ט) שדך לא חזרע כלאים, ומדאמר לא חזרע כרמך הרי עתה חזרע גם את הכרם ביחד עם הב' מינים, וזה פ"י במפולת יד שמערב ג' מינים ביחד ומפיל אותם מידו באדמה, וצוה עובר בשני לאוין, לאו זה, ולאו דשדך לא חזרע כלאים כדאימא בספרי, עוד יש חילוק, שכלאי כרם אסור. אף בהנאה: יט) הרשעים אומרים ללדיק אל תגע בי כי אני אסרתיך וטמאתיך, כלומר אני הלדיק ואתה הפסול והטמא לזה אל תגע בי: כ) פ"י מן החטה שבאדמה נומת קש ובראשו שבולת המלחה מחטים, כלומר יאסרו החטים והשעורים שילמחו, וכן תבואת ענבים שיגדלו בכרם: כא) דלמדין שור שור

מלוח קלה שאין צה חסרון כיס"י אמרה תורה למען ייעב לך והארכה ימים קל וחומר למתן שכרן של מלות חמורות (ספרי - חולין קמ"ב: ז) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מלות שלוח הכן סופך לבנות בית חדש"י ותקיים מלות מעקה שמלוח גוררת מלוח (אבות ד' ז') ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו (מנח"י: ז) מעקה. גדר סביב (לגג), ואונקלוס תרגם תיקא, כגון \*תיק"י שמשמר מה שבתוכו: כי יפל הנפל. ראוי זה ליפול"י ואף על פי כן לא תתגלגל מיתחתו על ידך, שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחוצה על ידי חייב"י (ספרי - שם ל"ב: ט) כלאים. חטה ושעורה"י ותראן במפולת יד (ברכות כ"ב: ז) פן תקדש. כתרומתו הסתאב, כל דבר הנתעב על\* האדם צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור\* נופל צו לשון קדש, כמו (ישעי"ה"ה) אל תגש\* צי כי קדשתיך"י: (המלאכה. זה מילוי ותוספת) שהזרע מוסיף: י) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שבעולם"י (צ"ק

שינוי נוסחאות \* כעון \* מן \* דבר אסור \* תגע

יז) אין זה אומר שזה עונשו על שלא עשה מעקה, הוא עבר על מלות עשה ולא מעשה הגם שלא נעשה שום מכשול (ולא כש"ח) ויקבל עונשו, אלא מאחר שלא עשה מעקה והניח מכשול נעשה רשע וחייב ואין ראוי עוד שיליהוה מן השמים מתקלה ומכשול: יח) זה פ"י תיבת כלאים, שפירושו עירוב צ' דברים ולאו דוקא חטה ושעורה אלא דוגמא נקט, ותראן פירושו זרע הענבים שממנו נומת הגפן, ואם היה הכתוב אומר לא חזרע, בכרמך" כלאים היינו אומרים פירושו שהכרם כבר מגודל חזרע צ' מינים, או יאמר כרמך לא חזרע כלאים כמו שאמר (ויק' י"ט י"ט) שדך לא חזרע כלאים, ומדאמר לא חזרע כרמך הרי עתה חזרע גם את הכרם ביחד עם הב' מינים, וזה פ"י במפולת יד שמערב ג' מינים ביחד ומפיל אותם מידו באדמה, וצוה עובר בשני לאוין, לאו זה, ולאו דשדך לא חזרע כלאים כדאימא בספרי, עוד יש חילוק, שכלאי כרם אסור. אף בהנאה: יט) הרשעים אומרים ללדיק אל תגע בי כי אני אסרתיך וטמאתיך, כלומר אני הלדיק ואתה הפסול והטמא לזה אל תגע בי: כ) פ"י מן החטה שבאדמה נומת קש ובראשו שבולת המלחה מחטים, כלומר יאסרו החטים והשעורים שילמחו, וכן תבואת ענבים שיגדלו בכרם: כא) דלמדין שור שור

מחבר פחדא  
 לך על ארבע  
 תבטי בה:

י"ג, והוא כ  
 צהולכת שום  
 לשון עירוב, וי  
 טווי ונח"י:

הכלאים (ספר  
 שינוי נוסחאות \* דרשו  
 מ"ל: כג)  
 ענמו היל"ל חט  
 שאסרתי לך שענ

יג. כי יקח  
 אדם  
 התורה כאומו  
 על המחיה, וי  
 זאת התורה  
 עליוהם אורה  
 ושנאה פירוש  
 כמשפט, וכשצ  
 נעורים משיב  
 צריך למחיה,  
 לימודה הגם  
 פרנסה טובה  
 שרחקו ואוי  
 מלאים כל כ  
 דברים, והוליו  
 הזאת לקחתי  
 שאומר ואקרנ  
 לשון חזק כי  
 אחרים למלנו  
 שהוא הנקרא

ס הנקראת אמר  
 עקר דובר, והאמ

לא גאקג שטלנצ - גזרופג היצנוה והלאוה

שְׁעִטְנוּ צֶמֶר וּפְשִׁתִּים יַחְדָּו: ס יב גְּדִלִים  
תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל-אַרְבַּע פְּנֵפוֹת פְּסוּתָךְ  
אֲשֶׁר תִּכְסֶה-בָּהֶּן: ל ס יג כִּי יִקַּח אִישׁ

מִחֶבֶר בְּחָדָא: יב בְּרַסְפְּרִין תַּעֲבֹד  
לָךְ עַל אַרְבַּע פְּנֵפִי כְּסוּתָךְ דִּי  
תִּכְסִי בָהֶן: יג אַרְי יִסֵּב גְּבֵר

ח אַרְי תְּבִנִי  
תַּעֲבֹד תִּקַּח  
וּי חוֹבֵת דִּין  
דִּי יִפֵּל דְּנַפֵּל  
בְּרַמָּה עֲרוּבִין  
מַעַת זֶרְעָא דִּי  
א: י קָא תְרַדִּי  
בְּחָדָא: יא קָא  
עֶמֶר וְכֶתֶן

רש"י

לקח בהיר

משנת שהוא הדין לכל מין צהמה וחייה, כמו בשנת דכתיב  
וכל צהמתך: (כב) פי' יחדיו בשום מין עבודה, והש"ח  
כתב (מן הסתם ראה אותו בספר ד"ע) לאמר ח"ל והואיל  
אשר וממור לאו דוקא אף לא חמרוש לאו דוקא אלא ה"ה  
וכו' עכ"ל, ואשתמיטתיה דברי הספרי ח"ל, מנין לרבות את  
הדש והיושב בקרון והמנהיג ח"ל יחדיו מכל מקום עכ"ל  
(כד) לשון הכתוב הכריחו לדרוש סמוכין, שאם הוא דבר בפני  
עצמו היל"ל תעשה לך גדילים שזו ישרות הדיבור כמו ועשו להם צלית ולא צלית יעשו להם, לזה ודאי פירושו אע"פ  
שאסרתו לך שעטנו אע"פ"כ גדילים תעשה (מ"ל), אבל אין לומר להפך שאפילו גדילים תעשה שלא מן השעטנו, שעל זה אין

י"ד, והוא הדין להנהיגם יחד קשורים זוגים י"ב  
בהולכת שום משא (ספרי - כלאים ח' ג'): (יא) שְׁעִטְנוּ.  
לשון עירוב, ורבותינו פירשו\* (ספרי - כלאים ע"י ח') שוע  
טווי וכו' י"ב: (יב) גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ. אף מן  
הכלאים (ספרי), לך סמק"י הכתוב (יבמות ד'):  
שינוי נוסחאות: דרשו - דרשונה.

אור החיים

עלצונה של תורה לפני בית דין הגדול, והוא אומרו  
ולקח אצו הנערה ואמה, והוליאו את צחולי הנערה  
רמו חזק וְעֲלֶיהָ והשגות רמות יושגו צאמלעותה  
ויתצו עלצונה צ"ד כאומרו השערה, והוא מה  
שאמרו בזוהר (ח"ג פ') כי עתיד הקצ"ה לתצו  
עלצונה של תורה, וכאומרם במשנה (אבות פ"ו)  
אוי להם לצריות מעלצונה של תורה, והנה טענת  
העומד לתצו עלצונה כחוצה לפניו כאומרו ואמר  
אצו הנערה אל הזקנים את צתי נחתי לאיש הזה  
לאשה פירוש לא נחתי לעגה בקרן זויות אלא  
להתנהג עמה במנהג אשה לכל יגרע שארה  
כסותה ועונתה, כמו שמפורשים שלשה הדברים  
בספר הזוהר (תיקונים ו') שכולם צריכין לתורה י"ב,  
וישנאה כאן רמו סיבת ההרחקה ממנה שצאה  
מאותה צחינה הנקראת שנאה, ונותן טעם  
ההרחקה מפני שלא מלא צה חוקק וחזק י"ב,  
והוא אומרו והנה הוא שם עלילות וגו', דקדק לומר  
והנה הוא י"ב) להעיר כי אין זה אמת שלא גרס לו  
אלא השונא השוכן בקרבנו, ואלה צחולי צתי וגו'  
וכיו הדברים ברורים כשמלה כמה מעלות וחזק

יג. כי יקח איש אשה וגו'. דברה תורה כנגד בני  
אדם גם בני איש אשר חזורים פניהם מן  
התורה כאומרם כי היום קצר למה שצריך להשתדל  
על המחיה, ועליהם אמר הכתוב כי יקח איש אשה  
זאת התורה המאורשה, וצא אליה שכבר זרחה  
עליהם אורה של תורה צהר סיני וקבלו הלוחות,  
ושנאה פירוש שאין לבם חפץ לתת לה עונתה  
כמשפט, וכשבא מוכיח לדבר אליו למה תמאם אשת  
נעורים משיב כי אין התורה זנה ומפרנסת והוא  
צריך למחיה, גם אינו רואה סימן צרכה מאמלעות  
לימודה הגם כי יעסוק צה אין נפתחים לו שערי  
פרנסה טובה, ואדרבא רואה כי כל האנשים  
שרחקה ואינם חושבים צה כל עיקר צחיהם  
מלאים כל טוב, והוא אומרו ושם לה עלילות  
דברים, והוליא עליה שם רע באומרו את האשה  
הזאת לקחתי פירוש שאינו כופר בליקוחיה, אלא  
שאומר ואקרב אליה ולא מלאתי לה צחולים פירוש  
לשון חזק כי עוסקיה סביב יחנו לדפוק על דלתי  
אחרים למלא טרף, מודיע הכתוב כי הקצ"ה  
שהוא הנקרא אצו הנערה וכנסת ישראל יתצו

אור בהיר

ס הנקראת אמה. (סא) עונה, זה המושגה לידבק צה צ"ה, כמות, זה הדיבור בתורה, שאר, זה מעשה המצוות. (סב) פי'  
שקר דובר, והאמת ששנאה. (סג) ומינת הוא ללא טורח לכאורה, אלא לומר הוא הייתה"ר השונא" הוא" היה זה ששם עלילות

רה תורה למען  
למתן שכן של  
י: תבנה בית  
יפך לצנות בית  
גוררת מלכה  
יס נאים, לך  
ר' סביב (לג),  
שמשמר מה  
והאף על פי  
ן זכות על ידי  
- שנת ל"ב:  
במפלות יד  
זאב, כל דבר  
דש צין לגנאי  
ו"י ס"ה"י) אל  
זו מולוי  
רוש בשור  
עולם י"ב) (כ"ק

קה, הוא עבר  
מעקה והינה  
ישו עירוב צ'  
חוב אומר לא  
צ כלאים כמו  
ז הב' מיינס,  
ודן לא תורע  
ע צי כי אני  
קש ובראשו  
יין שור שור

וְהִחַיְתָּהּ בְּמִבְשֵׁיוֹ: יב וְקָצְתָה אֶת-  
 כַּפֶּה לֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ: ס"ג לֹא יִהְיֶה לְךָ  
 בְּכִיסֶיךָ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: יד לֹא  
 יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה  
 וְקִטְנָה: טו אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה לְךָ  
 אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה לְךָ לְמַעַן  
 יִאֲרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יִהְיֶה  
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: טז כִּי תֹעֵבֶת יִהְיֶה  
 אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה עֹלִי:

וְהִחַיְתָּהּ בְּבֵית בְּהַתְתָּהּ: יב וְתִקּוּן  
 ית ירה לא תחוס עינך: יג לא יהי  
 לך בכיסך מתקף ומתקף רבתא  
 וזערתא: יד לא יהי לך בביתך  
 מכילא ומכילא רבתא וזערתא:  
 טו מתקלין שלמין דקשומ יהון  
 לך מכילין שלמין דקשומ יהון לך  
 בדין דיורכון יומיה על ארעא  
 דיי אלהך יהב לך: טז ארי מרחק  
 גרם יי אלהך כל עבד אלין כל

עבד שקר:  
 עבד לך  
 במפקכון כ  
 בארזא ו

יהיה לך כג  
 לך. אם שק  
 האויצטל) שו  
 ה' וכתיב ב  
 (יח) אשר ו  
 אחר לשון ק  
 זכר (תנח"י), 17  
 מרתיחתך ש  
 ובא זה ו  
 לאמצטימ) )  
 בא בן בליענ  
 הקרה אותו  
 זכר חותך\*  
 שינו נוסחאות .  
 בשיקור המדו  
 (זה דיחוקו ;  
 נראה לשון הו  
 חפש ומלא בל  
 לשון זה שהיל  
 אלא בפני אונ  
 של דרך זה  
 גופו: מד)

לקט בהיר

רש"י

מכבו, אין שלום יולא מחוך ידו מלוחא\*:  
 (יב) וקצתה את כפה. ממון דמי בשתוליי) הכל  
 לפי המצויים והמחזיזים, או אינו אלא ידע\* ממש,  
 נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן בעדים זוממין י"ט  
 (י"ג) לא תחוס מה להלן ממון (י"ח) אף כאן ממון (ספרי -  
 ב"ק כ"ח:). (יג) אבן ואבן. משקלות (י"ח) (אונק): גדולה  
 וקטנה. גדולה כשמוכחשת\* את הקטנה (י"ח) שלא יהא  
 נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי): (יד) לא יהיה  
 לך. אם עשית כו"ח) לא יהיה לך כלום (סס):  
 (טו) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן  
 שינוי נוסחאות \* משות - מריבה . כה - כן . שהיא מכתש.

שים כמה מיני מריבות, מריבה בשביל ממון, מריבה בשביל  
 קנאה ושנאת חנם, מריבה בשביל חלוקי דיעות צעניני  
 דעלמא, ואפילו צעניני דשמיא אם היא אינה באמת לתכלית  
 טוב רק ליוהרא וכדומה, לזה אמרה ב' פעמים שכל מין  
 מריבה דמי לבדקא דמיה שסופו להיות נחל שוטף  
 (מ"ל: לד) צפ' משפטים למדנו ד' דברים, נוק, זערה,  
 ריפוי, שבת, וכאן הוא החמישי שאע"פ שאין כאן א' מד'  
 דברים להלן נרין לשלם בושת: (לה) ושם כתיב יד ביד  
 המיותר לדרוש דבר הניתן מיד ליד (גמרא), ופי' לא תחוס  
 עינך אם הייתה ענייה (ראב"ע): (לו) ששוקלין צהס  
 במאזנים לא סתם אבנים, וכן איפה כלי הוא שמודדין בו  
 קמח וכדומה: (לז) בספרי, יכול לא יעשה ליטרא, חזי ליטרא, ורביע ליטרא, ת"ל גדולה וקטנה, גדולה שהיא מכתשת את  
 הקטנה עכ"ל (וכן דרשו בפסוק הסמוך באיפה) פי' שניהם שוים בתוארם ועל שניהם כתיב ליטרא אחד, אבל אחד כבד יותר  
 מחצירו, וכשהוא קונה דבר נוטל את הכבדה ושוקל בה ולהפך כשהוא מוכר, והגם שאחד מהם מדה ישרה, שניהם אסורים  
 שהישרה מסייע לו להשתמש באחרת, שכשהושג שמשיגין עליו נוטל את הישרה (כ"י), והרשב"ם ז"ל כתב שעושה שני  
 משקולות אחד יותר מליטרא ואחד קטן ממנו וצידד הם ב' ליטרות מכוונות, והוא ג"כ על דרך הג"ל, ועוצר על לאו זה  
 אפילו לא שקל צהס רק בשהייה בעלמא: (לח) דורש יתור חיצת "לך" שלא אמר לא יהיה בכיסך, ומדלא יהיה לך בא

אור החיים

שלא שלחה אלא להציל פטורה: עושה עול הדומה לחלה, שלא תאמר שגזירת  
 זו. כל עושה חלה כל עושה עול. פירוש כל הכתוב הוא על צ' דברים אלו ולא על דומהם  
 עושה חלה אבן ואבן איפה ואיפה, כל  
 אור בהיר

שאל לא יאמר בכלל להציל, יאל לנו טעות שאם יש סכנות נפשות בכל אופן פטורה, ואם יאמר אותו אחר ושלחה יאל לנו טעות שהגם  
 שאינה יכולה להציל ע"י ד"א ג"כ חייבת לזה אמר וקרבה להציל שהיה סכנות נפשות ואף על פי כן חייבת בעבור ששלחה שלא  
 להציל. קלמ) למה כפל.

יז. זכור

כאשר יח. אש

על ישראל ו

קמ) מה יזכו ממה שאמרנו

עבד שקר: יי הווי דכיר ית די פ מפטיר יי זכור את אשר עשה לך  
 עבד קד עמלק במצאתכם ממצרים: עמלק בדרך בציאתכם ממצרים:  
 בארחה וקטל בך בל דהווי ית אשר קרך בדרך ויוזב בך בל →

לקט בהיר

רש"י

לדרוש גם יהיה לך שפסוק ט"ו לדרוש נא להפוכו (רא"ם), גם היל"ל לא "יהיו" לך שהרי מב' אננים המדובר, וצוה מיושב למה דרש גם בהפוכו שגם שם היל"ל יהיו לך (ג"א), ואפשר שדרש כן מלא יהיה לך השני שזה בכלל מיותר שהיה לו לכלל יחד אכן ואכן ואיפה ואיפה גדולה וקטנה, וכן בהפוכו אכן ואיפה שלימה ולדק יהיה לך, וצוה יצא על נכון שלא הפך רבינו הסדר להביא קודם גדולה וקטנה ואח"כ לא יהיה לך (בד"א), וראה לדבר הוא שצפרי דרשו חז"ל גדולה וקטנה צ" פעמים, באבן, ובאיפה, אבל דרוש זה רק פעם אחד באבן עיי"ש: טל) פי' האויב נא ומתגרה צו, ומה שדרש כאן סמוכים, משום שפסוק ט"ו כי תועבת וגו' אינו על מקומו שהיה לו לאומרה אחר לא יהיה לך לא אחר למען יאריכו ימך (ב"ב), ועיין במפרשים טעמים למה חלה גירוי האויב

יהיה לך הרבה (סס): (ח) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמשקלות הווי דואג מגרוי האויב<sup>ט</sup> שלאמר (משלי י"א א) מלאזני מרמה תועבת ה' וכתיב בתריה (סס צ) בל זדון ויבא קלון (תתח): (יח) אשר קרך בדרך. לשון מקרה<sup>ט</sup> (ספרי), דבר אחר לשון קרי ועומאה, שהיה מעמאן\*<sup>ט</sup> צמשכב זכר (תתח), דבר אחר לשון קור וחוס לנגך והפשירך<sup>ט</sup> מרתיחתך שהיו (כל) האומות יראים להלחם צכס ובל זה והתחיל והרעה מקום לאחרים, משל לאמצטוי<sup>ט</sup> רותחת שאין כל צריה יכולה לירד בחוכה בל צן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה אף על פי שנכזה הקרה אותה בפני אחרים (תתח): ויוזב בך. מכת זכב חותק\* מילות חורק כלפי מעלה<sup>ט</sup> (סס): בל שיינו נוסחאות \* סטטאן. \* היה חותח - חתך מילה

בשיקור המדות מדה כנגד מדה: (מ) מן קרה נעשה קרך כמו מן עשה נעשה עשה, והוא עמלק בל צמכוון ולא במקרה (זה דיחוקו של לשון ראשון - מ"ל) אלא לגבי ישראל היה מקרה שבל פתאום ולא חשבו ולא הכינו ענמס למלחמה, וכן נראה לשון הספרי שאמר נודמן לך, גם אפשר לומר כי ישראל היו מוקפים בענני כבוד ולא ידע איש מקומם אלא שעמלק חפש ומלא באקראי, ומטעם זה לא הכינו ישראל ענמן שידעו שהם מוקפים ואינם נראים (אודה"ח): (מא) ודיחוקו של לשון זה שהיל"ל ועמאן בדרך (מ"ל): (מב) עשאך כמים פושרים שאינם חמים עוד, ולא שעשאך ממש כן שנעשית קר, אלא בפני אומות אחרים הקרה אותך, כמו המשל, שנדמה להם שהותר הרצועה והוחלש כחכם מליאת מזרים, וזה דמקומו של דרך זה שהיל"ל אשר "הקרך" פועל יוצא לשלישי (מ"ל): (מג) הוא לשון יווני כלי גדול מיוחד לרחוץ בו כל גופו: (מד) הטיח דברים כלפי מעלה, לומר, הנה מנתך שנוית לעמך ישראל מה הועילה להם (רא"ם), ומיכת ויוזב משמש הפוכו, כמו ודשנו את המוצח שאין פירושו יחנו עליו דשן אלא הסירו דשנו (במ"ח):

אור החיים

יז. זכור וגו'.<sup>ט</sup> שאין כיוצא בהם שינא על ישראל בלא קדימה ידיעתם ממנו אלא כאשר ידאה הנשר והוא קרך<sup>ט</sup> בדרך: יח. אשר קרך. יתבאר<sup>ט</sup> על פי דבריהם ז"ל (ר"ה ג') שאמרו שהענן היה מכסה על ישראל ולא היה מקומם ידוע לעולם אלא כשמת

אור בהיר

קמ) מה יזכור ולמה יזכור כבר היה לעולמים שיבא אומה להלחם בנו. קמא) לשון מקרה בלא הכנה. קמב) תיבת קרך חון ממה שאמרו דביבור הקודם. קמג) כלומר חפש ומלא באקראי, ואפשר לומר שצ' הפירושים עולים בקנה אחד, שבעבור שידעו ישראל בענמס שהם מוקפים בענני הכבוד ואי אפשר לידע מקומם על כן לא הומיני ענמן למלחמה.

הַנְּחֻשְׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עִיף וַיִּגַע וְלֹא  
 יָרָא אֱלֹהִים: י' וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה  
 אֱלֹהֶיךָ | לָךְ מִכָּל־אֵיבֶיךָ מִסָּבִיב  
 בְּאַרְצֵךְ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ  
 נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵךְ עַמְּלֶךָ  
 מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח: פפפ

מתאחרין בתרה ואת משלהי  
 ולא ולא דחיל מן קדם יי' י' ויהי  
 כד יניח יי' אלהיה לך מכל בעלי  
 דכבך מסחור סחור בארעא די יי'  
 אלהיה יהב לך אחסנא למירתה  
 תמחי ית דוכרנא דעמלק  
 מתחות שמיא לא תתנשי: פפפ

לקט בהיר

רש"י

מה) והוא מלשון חלשים על דרך כשז - כש, שמלה -  
 שלמה (רא"ם), וכן פירשו האבן עזרא ו"ל, אבל האונקלוס  
 ו"ל חרגמו כל דהוו מתאחרין בתרך, ובספרי בני אדם  
 שנמכו מדרכי המקום "ונחשלו" מתחת כנפי השכינה עכ"ל,  
 לפי"ו הוא לשון חרמי, כמו (שמות ב' י') כי מן המים  
 משימהו מתרגמינן שחליה שהוא לשון המשכה והולאה  
 והשלכה, וגם לפי"ו הוא מהופך נחשלים כמו נשלים  
 (ג"א: מו) כי לא יתכן לומר על ישראל לא ירא מחמת  
 אחיהו נחשלים (ג"א), ועוד בשלמא אם שייך על עמלק הוא  
 פועל עבר עמלק לא היה ירא מן האלהים, אבל אם שייך  
 לישראל הוא שם תואר כמו עיף ויגע והיה לו לנקוד ולא  
 ירא אלהים (ראב"ע), ודאי שהמשך הוא על הקודם, כי מה  
 רבותא שבא כשאתה עיף ויגע ובא פתאום הלא זה הדרך  
 ותכסימי מלחמה לעשות כן, לזה אמר שהרבותא הוא שאחר כל  
 זאת הוא עון פלילי ליפול פתאום על עם עיף שלא ניסו  
 מעולם לעשות מלחמה והוא לא ירא מעון, ואמר מלהרע לך, כי  
 ודאי שידענו שעמלק אינו יראת שמים, אלא שעל כל פנים  
 כאן היה לו לירא (רא"ם): (מז) זה פירושו של תמחה את "זכר" עמלק:

הנחשלים אחריך. חסרי כח"ה) מחמת הטאם  
 שהיה הענן פולטם (מנח" - ספרי): ואתה עיף ויגע.  
 עיף בלמא (מנח" דכתיב שמות י"ז ג') וילמא שם העם  
 למים וכתיב אחריו (שם ה') ויבא עמלק: ויגע. בדרך  
 (מנח"י): ולא ירא. עמלק"ה) (ספרי): אלהים. מלכרע  
 לך: (יע) תמחה את זכר עמלק. מאי ועד\* אשה  
 מעולל ועד יונק משור ועד שח (ש"ח ע"ו ג') שלא יהא  
 שם עמלק מזכר"ה) אפילו על הבהמה לומר בהמה זו  
 משל עמלק היחה (ספרי):  
 חסלת פרישת תצא

שינוי נוסחאות . עז.

אור החיים

אומרו ויזבב כך אותן הנחשלים אחריך:  
 ואתה עיף ויגע וגו'. עיף עדיין משעבוד מזכרים  
 יגע מטורח הדרך, ואומרו ולא ירא  
 אלהים (קמ"ה) פירוש וזבב בא המורכב בלצבך יותר  
 ממפעל עיפות ויגיעות על דרך אומרו (ישעי' ל"ג)  
 פחדו בליון חטאים, אבל אם היו לדיקים לא יפחדו  
 ולא ירחו במלחמתו, והעיר הכתוב בטעמים

שמשינאים אותו בלבינו כי הכר לישראל צרה גדולה  
 שבא עליהם כאשר ידאה הנשר בלא ידיעה כמו  
 שרמז גם כן במאמר קרך וכס יגיעים ועיפים ודבר  
 המעמיד הכח ביכולת הנעלם (קמ"ה) אין עמס, מה  
 שלא היה כן בשאר כל המלחמות שמלכד שלא ייעפו  
 ולא ייגעו עוד להם כולם לדיקים יראי אלהים  
 נמוכי לב:

אור בהיר

קמ"ה) המחבר ו"ל פירש פשוט כפשוטו על ישראל, ואם כן ק"ל למה נחשב דבר זה לאכזריותו של עמלק, אדרבה על ידי זה יש לו רשות  
 לפגוע בו חס ושלום. קמ"ה) היינו יראת אלקים ועבדות ה' באמת.  
 לזוקף כפופים נאמר שירה - בסיימי כי תצא למלחמה

רני עקן  
 מפני בע  
 ישו אלו  
 תפרצי  
 תבושי  
 אלמנותי  
 קרוש יע  
 קראי י  
 עובתיך  
 מפך ובו  
 אשר נע  
 ומנער

(שם שם יא), ולא נתקררה דעתו עד שאמר צרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. L

ובדי לפרש המאמר הזה, אקדים לישב קושיית התוספות במסכת סוכה (דף למ"ד ע"א) דאיתא שם במשנה (דף כ"ט ע"ב) לולב הגזול פסול ומקשה הגמרא בשלמא יום טוב ראשון דכתיב (ויקרא כג, מ) לכם משלכם, אלא יום טוב שני אמאי לא, ומשני משום דהוה ליה מלוה הבאה בעבירה, ע"כ לשון הגמרא. תוספות צד"ה משום דהוה ליה מלוה הבאה בעבירה, והא דחמי לקמן פרק לולב וערבה (מ"א:) לכס משלכם להוילא את השאלו ואת הגזול. משום שאלו אינעריכא ליה, דבלאו לכס נפקא לן גזול משום מלוה הבאה בעבירה, עכ"ל התוספות. וקושיא עמומה היא, דלמה להגמרא למעט גזול מלכס, כיון דאין די בזה, דעדיין ביום טוב שני לא ידענו, רק צריכין לטעם מלוה הבאה בעבירה, ואם כן בטעם זה לבד סגי אף ביום טוב ראשון, ולמה לן למעוטי מלכס, וזה דוחק גדול לומר דאידי דשאלו נקט גזול.

והנראה לי לישב קושיית התוספות הנ"ל בטוב טעם ודעת מניה וביה, דהא התוספות שם בסמוך צ"ד הקשו וז"ל: ואם תאמר לקמן (דף ל"א ע"ב) דפסלין לולב של אשרה ושל עיר הנדחת משום דמכתם שיעוריה, תיפוק ליה משום מלוה הבאה בעבירה. ויש לומר דלא דמי לגזול, דמחמת עבירת הגזול בזה המלוה שיוצא בו, אבל הני אטו מחמת העבירה שנעשית בו מי נפיק ביה, ע"כ דברי התוספות שם. והיוצא מדבריהם הוא, דלא הוה מלוה הבאה בעבירה רק אם על ידי העבירה בזה המלוה, כמו בגזול, שלולב זה דנפיק ביה הוא צידו על ידי גזול. ולפי זה מיושב קושיית התוספות דלעיל, דודאי יש נפקא מינה רבתי לדינא צין אי פסלין גזול רק מטעם מלוה הבאה בעבירה, ובין אם פסלין לגזול מכח דמיעטה התורה בהדיא מלכס, בהא דאמר רבא לקמן (מ"א ע"ב) הילך

דהאיבעיא. ולפי זה אין מנינו לומר דהאיבעיא קאי לענין בני נח, אם כן מאי מציעא, הא בן נח ממה נפשך חייב, דאם נימא הטעם דאין עונשין מן הדין הוא משום דהמדה הוא כך מסורה, אם כן הא צבן נח עונשין, ואם הוה הטעם משום דהוה היקש שכלי, גם כן חייב הכא, דהא הסכים הקצ"ה אידיהו. אלא ודאי בישראל קא מציעא ליה, ואם כן מוכח שפיר דרבינא סבר כלאי זרעים בחוץ לארץ מותר, וכיון דרבינא דהוה בתראה סובר כן, כוונתה קיימא לן, ודו"ק היטב כי נכון הוא צס"ד.

\*\*\*

ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים. בחולין (דף ס' ע"ב) ר' שמעון בן פוי רמי כתיב שני המאורות הגדולים, וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן, אמרה ירח אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אמר לה לבי ומעטי את עלמך וכו', חזייה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקצ"ה הביאו כפרה עלי על שמיעטתי את הירח, והיינו דאמר ריש לקיש מה נשמנו שעיר של ראש חודש שנאמר בו לה' (במדבר כה, טו), אמר הקצ"ה הביאו כפרה עלי על שמיעטתי את הירח ע"כ. והנה המאמר הזה משולל הבנה, למי חטא ח"ו, ולמי יקריבו, ומי יכפר, ולמי יכנס הפרקליט, ולמי ירצה. ועוד, הוא היוצר והוא הצורא, ה' נתן וה' לקח, ואין בזה עול, ומי יאמר לו מה תעשה, וכמנציה עבד בחיל שמיא (ויאלל ד, לה) (צ"א) יהי שם ה' מצורך.

7 ← ואען ואומר על דרך הפשוט, ואקדים לפרש מדרש פליאה מאד (הוצא בספר מאמר מרדכי) וזה תארו: בשעה שאמר הקצ"ה למשה גדילים תעשה לך (דברים כב, יב), אמר משה רבונו של עולם אם כן למה מיעטת את הירח, אמר לו הקצ"ה והלא הרביתי את הכוכבים, אמר לו משה והלא לויית לא תלצש שעטנו

— דרש משה —

העולם כפירש"י. (צ) פי' דמדת ק"ו כך מסורה מסיני שאין עונשין על ידו. (צא) פירש"י שם: וכרצונו עושה בצבא השמיים.

המאמר הנ"ל משה ג"ל חגיגה ט"ז  
אולי צ"ד יק"ק א ורג"ו  
הגמ"ו

קניתי איש את־יהוה: ב ותוסף ללדת  
את־אחיו את־הבל ויהי־הבל רעה צאן  
וקין היה עבד אדמה: ג ויהי מקץ ימים  
ויבא קין מפרי האדמה מנחה ליהוה:  
ד והבל הביא גם־הוא מבכרות צאנו

קניתי גברא (מן) קדם י: ב ואוספת קמילד ית אחוהי ית  
הבל ויהוה הבל רעי ענא וקין  
יהוה פלח בארעא: ג ויהוה מסוף  
יומין ואיתי קין מאבא דארעא  
תקרבתא קדם י: ד והבל איתי  
אף הוא מבכירי ענה ומשמנהון

רש"י

לקט בהיר

מכרית לומר קן, ומה יאל לרו"ל לדרוש שמינית עלו שנים  
וירדו ארבעה, עשירית קרח (רא"ם): ב כי קין כמו  
קני, כשז כמו כש, וכן בנמינת שמות, כגון שמואל מתיבת  
מושאל (רא"ם): ג הגם שחיבת "אח" על פי רוז אינו  
אלא שימוש לתקן החיצה שלאחריו, אבל גם יש לתרגמה כמו  
עם במקום המתבקש, וכאן הכרח הוא, שאל"כ פירושו  
קניתי את ה' לעצמי או קניתי איש זה מאת ה', וזה מנגד  
לדברי חז"ל ג' שותפים יש באלים וכו' אציו מזריע הלובן  
וכו' אמו מזרעת אודם וכו' והקב"ה נותן צו רוח ונשמה  
וכו' (רא"ם): ד פ"י מיותר הוא, כי פשוט הוא שהשני

היו לו בניס: קין. על שם קניתי: את ה'. (כמו)  
עם ה"י, כשברא אותי ואת אישי לבדו בראנו, אבל  
בזה שותפים לנו עמו (זה ל"ה): את קין את אחיו  
את הבל. ג' אחים ריבויים הם, מלמד שתאומה  
נולדה עם קין, ועם הבל נולדו שנים, לכך נאמר  
ותוסף" (ב"ה): (ג) רועה צאן. לפי שנתקללה  
האדמה פירש לו"ה מעבודתה (מדרש אגדה): (ג) מפרי  
האדמה. מן הגרוע"י (ב"ה), ויש אגדה (תנח"י)  
שאומרת זרע פשתן היה"י, (ד"ה) מפרי מאחז שצא

תוספת על הראשון, ובלא ותוסף היינו אומרים שהאחין אינם משמשות כלום, כי טעם הריצוי בחיבת את הוא שאנו פותרים  
אותו כמו עם, את קין כמו עם קין, כלומר נולד עמו עוד, וזה דוקא כשיש לורך בדבר וכי"ל בצות הקודם, וזה הטעם שהסך  
רש"י הסדר לפרש קודם את ה' ואחריו את קין (ד"ד), ומרביץ דוקא תאומה נקבה, כי הריצוי "אח" טפול הוא לגבי  
העיקר כמו נקבה הטפילה לזכר (ג"א): (ה) פ"י עוז אחזה, וכן משמעות הכתוב, ויהי הבל הויה חדשה, כי מן הסתם  
היה לו להתעסק בזומח שהבשר היה אסור להם עד נח, וזה הטעם שהקדים הכתוב מעשה הבל הגם שהוא היה הקטן, שזה  
הוא עיקר ההודעה וההידוש בענין, ואח"כ אמר וקין היה פ"י כבר קין היה (עיי' לעיל פסוק א' והאדם ידע) כלומר נשאר  
כמו שהיה, ולמה עשה זאת הבל, אלא ודאי משום קללת האדמה, ונתפרנס מהלמר ומרווח היואל בלי נטילת נשמה  
(רא"ם): (ו) זה לשון ב"ר לפי גירסת רא"ם, מראשית פרי האדמה לא נאמר אלא מפרי האדמה ממותר מאכלו ותכמים  
אומרים מן הפסולת עכ"ל, ופירושו למה בהבל אמר מבכרות אלו ומחלצהו ואלן לא אמר מראשית פרי, אלא ודאי שהיה  
מן הפסולת (רא"ם): (ז) שמעתי שרו"ל דרשו סופי חיבות של קרבן (דהיינו מנחה) כשהוא במילואו כזה קיף ריש בית נין

אור החיים

עליו הבל וקם מעליו ואחר כך קם קין וגו' והרגו,  
והוא שרמו בצאונרו את אחיו פירוש כי נהג הוא  
עם קין צמדת האחזה כזכר, אבל קין נהג עמו  
בלא אחזה אלא כאדם אחר, והוא אומרו את הבל  
בלא אחזה, ולזה הפסיק באת ב"ה"י. עוד רמו ב"ר  
אחין על דרך אומרים ז"ל (שם) כי ב' תאומות נולדו  
עם הבל לזה אמר ב' פעמים את, ובקין פעם אחת  
את כי לא נולדה אלא אחת:

והוכר הטוב מוחלט, והוא אומרו קניתי וגו' פירוש  
באמצעות זה קניתי איש שכוא משה את ה', שלא  
השיג מניאות זה להיות עם ה' כמשה עליו השלום  
אלא באמצעות יסורין שעשה לו קין:

**ב. ותוסף וגו'** את אחיו את הבל. טעם שהוכרך  
לומר את אחיו ללא לורך, גם האריך  
לומר פעמים חיבת את, יחבאר על דרך אומרים ז"ל  
(ב"ר כ"ב) כי אחר שנלח הבל לקין והפילו ריחם

אור בהיר

שבה) שאת ב' מוסב אל קין.

וּמַחְלֵבֶתָּן וַיֵּשַׁע יְהוָה אֶלְהָבֵל וְאֶל־  
מִנְחָתוֹ: ה' וְאֶל־קִין וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא  
שָׁעָה וַיַּחַר לְקִין מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו:

וְהוּת רַעוּא מִן קָדָם יי' קְהַבֵּל  
וְקִינֵן רַעוּא: ה' וְקִינֵן וְקִינֵן רַעוּא  
וְהוּת רַעוּא וְתַקֵּף קִינֵן קְהַבֵּל

לקח בהיר

רש"י

והוא פשטן (רא"ם) עוד יש לומר טעמם ז"ל באומרם פשטן, ע"פ הגמ' סנהדרין ז"ל ואפי' פשטן, הרי שפשטן הוא הגרוע שבגרוע, ואם למדני מהכחוש שהיתה גרוע סגולה הוא שהיתה היותר גרוע (נח"י): ח) לא גרסינן לה, שרש"י בעלמו כתב שם ואל יהגו וכו' וא"ל לומר לשון

לידו לא עובז ולא מובחר: (ד) וישע, ויפן, וכן ואל מנחתו לא שעה, לא פנה, (וכן ואל ישע"ו) (שמות ה'), ואל יפנו), וכן (איוב י"ד ו') שעה מעליו, פנה מעליו: וישע, ירדה אש"י ולחכה מנחתו (פס"י):

וישע ה' אל הבל וכו' עכ"ל (רא"ם) ואפשר שטעמו נפל בספרים וז"ל ולא ישעה (ישעי' י"ז ח') (מ"ל), ואין למחוק ולשבש, שכוונת רש"י כי פניה יש צב' אופנים שפנה אל הדבר לדבר ולהגות בו אבל לידי מעשה לא צא, ויש שפנה אליו גם לעשותו, ורצון פרעה היה שלא די שלא ילכו בפועל לנצח לה' אלא אפילו שלא לדבר בו, גם הוכיח כן מן הכתוב מצי"ת של בדברי שקר, כלומר אל יפנו לדבר בדברי שקר, וזו כוונתו באומריו וא"ל לומר לשון וישע ה' אל הבל פי' לא די לומר לשון וישע כמו שנאמר אל הבל בשימוש אל ולא בשימוש צי"ת, אבל גזירת הלשון שזה בשניהם (ד"ד): ט) שאי אפשר לדעת ולזייר פניית נעלם הנעלמים ורוחני הרוחניים באופן אחר, והתורה הק' לנו נמנה ללמוד ולדעת כפרד"ס כל אשר כתוב בה

אור החיים

ד. וישע ה' וגו' ואל קין וגו'. טעם שלא התחיל בהודעת המוקדם (י"י) על זה הדרך ולא שעה אל קין וישע אל הבל, צא ללמדנו הפלגת ריחוק קין שאפילו אחר שהיב נחת רוח לפני ה' באמצעות מנחת הבל לא שעה לקין ואל מנחתו (י"י) גם היותו ראשון בתשורה (י"י) וגדול בסדר הלידה ירד מטה מטה, וטעם שכל לומר אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל וגו' ולא הספיק לומר אל מנחת הבל ואל מנחת קין, כאן רמז כי האדון היה מראה פנים של רצון למקרבי תשורה, והוא אומר וישע אל הבל וגם קבל תשורתו (י"י), ואל קין לא הראה פנים לא לו ולא לתשורתו:

שהביא קרבן משוכח ומעולה יותר ממנו ובאמצעותו הוכר פסחון מנחתו, והשפלות בהכרתו פחיתותו צעיני ה' (י"י). עוד יראה על זה הדרך ויחר לקין כשראה שלא קבל ה' מנחתו כי זה יגיד שמאם הצורא בצרואיו ואינו משגיח בהם לזה חרה אף, ומדה זו צעודי עבודה זרה היא כאומריו (ישעי' ח') והיה כי ירעב והתקף וגו' ובאלהיו אשר אינו משגיח בו, וכאשר ראה כי שעה ה' להבל ולא לו אז נפלו פניו וידע כי לא מצד המשגיח אלא מצד המשגח הוא סיבה למונע ממנו הרצון ואחיו יוכיח צ' דברים יוכיח כי ה' משגיח, ויוכיח כי קין מושלל מהרצון כי הם צ' מנחות זפגל אחת, עוד ירמזו הכחוש אומרם ז"ל (זוהר ח"צ קפ"ב) כי כל הכועס נשמתו מסתלקת ממנו ובחינה זו מתיחסת אל כלם אלהי שעל פני אדם והוא אומר ויחר לקין ובזה נפלו פניו שנסתלקת ממנו הנשמה והוסר

אור בהיר

שבו) הלא קין קדם להביא. (שבו) כי בנוהג שבעולם שהגם שאין אדם מחפיים ומתראה בתשורה קטנה, אבל אחר שנתפיים ממנחה גדולה רוח נחת אפי' מקטנה. (שבו) פי' הוא התחיל להביא מנחה. (שבו) שירדה אש וליחכה מנחתו. (שם) שמתחת שידע מעלות ענינו חרה לו על מי שחטא כנגדו. (שם) שמתחת שידע חסרונו ופליס פניו, וא"כ ספירה יש כאן. (שם) פי' באמת יודע היה שפחות הוא לפני ה', אבל חשב שאם לא הבל לא היה ה' מו"ש מכיר בו.

ואתפבישו אפו  
קמא תקיף קד  
אפיה: ז קלא:  
ישתבק קד  
עובדך ליום ד  
ודעתיד קאתפן

(ז) הלא אם ה  
חטאת רובץ,  
אגדה: ואלך ת:  
תמיד שוקק ומח  
שינו נוסחאות. חטאת.

ממנו ללס הפני  
שלא נודע חטאו  
ו. ויאמר ה'  
חכ

השפלתו בערך ל  
צושתו באומריו כ  
ולא לשעבר. עוז  
רובץ אין לו מש  
פירוש. אכן כוונת  
כי השגיח ה' ב  
אחת הוא אומן  
בחרון אפו ונפיל  
לדעת דעה עליון  
פירוש אס תהי  
שורה עליהם  
מתנשאים (י"י) כי  
ולא זלמד (צ"מ)  
שהיב עולה מו  
פירוש מעלמו, וה

שם) ששגיל של  
מעיד על מהומו שרע  
אלה הפי' אס אחת כ  
משגיח, או נושא פניו  
ואל תעשה וילאח בזה



וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קַיִן לָמָּה חָרָה לְךָ  
 וְלָמָּה נִפְלֹו פָנֶיךָ: הֲלוֹא אִם־תֵּיטִיב  
 שְׂאת וְאִם לֹא תֵיטִיב לִפְתַּח חַטָּאת  
 רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתּוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-

ואתקב'ישו אפיהי: ויאמר יי ק'קון  
 ק'מא תקוף ק' וק'מא אתקב'ישו  
 אפיהי: ז ה'לא אם תוטיב עובדך  
 ישתבק ק' ואם לא תוטיב  
 עובדך ק'יום דינא חטאת נטיר  
 ודעתיד לאתפרעא מנך אם לא

לקט בהיר

רש"י

(רא"ם): י' מלשון שא נא לפשע (במ"ח): יא' גם  
 זה כחגמונו, שפתח זה אינו כפתח הבית, אלא פירושו  
 בהחלה פי' מיד אחר מותך, והוא יוס הדין, והאונקלוס  
 פירש הענין ולא פתר חיצת לפתח, ואין ידוע יוס הדין זה

(ו) הלא אם תיטיב. כחגמונו" פירושו: לפתח  
 חטאת רובץ. לפתח קברך" חטאתך \* שמור (מדרש  
 אגדה): ואלריך תשוקתו. של חטאת הוא ילך הרע  
 תמיד שוקק ומתחזה להכשילך (שם): ואתה תמשל  
 שינוי נוסחאות - חטאת.

אור החיים

עלמו שלא יפלו פניו שהוא ללא הנאות אלא תהיה  
 מעלתו נשאה והיא בחינת הטוב שהיא בחינת  
 הרוממות והגדולה והם כנגד ז' בחינות האמורים  
 בענין וישע ה' אל הכל ואל מנחתו שהם ז' דברים,  
 ואם לא תטיב פירוש כשחשולל דעתך בחינת הטוב  
 לפתח פירוש להתחלתך שחוב רע הכה בחינת הרע  
 שנקראת חטאת רובץ עליך גם על כל מעשיך  
 ושוללת ממך הנשיאות ומושלת במעשיך. ומעשה  
 מה מקום לחרון אפך כיון שאתה סיבה לדבר.  
 ואומרו ואלריך תשוקתו כאן רמז כי ילך הרע יש  
 צעצעו בחינת החשוקה להחטיא האדם" כעצב  
 שצדאם להתחאות תאוה ולחשוק זהב. ואומרו ואתה  
 תמשל זו כאן הודיע כי הגם כי הוא צדצר זה ישנו  
 בידו למשול צו"ם, ומעשה למה יפלו פניך אחר  
 שצידך הדבר למשול זו ולהרים המכשול שהיא  
 החטאת. עוד יכוין לומר על זה הדרך ואם לא תטיב  
 לפתח שהוא שער קבלת המנחות והחשורות שם  
 רובץ החטאת לכל יהיה מקום לעלות החשורה ואין  
 לריך לומר שאין זה כח להנשאות" ואם תאמר

ממנו ללא הפנים. וטעם השפלתו בעיני ה' הגם  
 שלא נודע חטאו" מעשיו מעידות שרשע היה:  
 ו. ויאמר ה' אל קין וגו'. קשה אומרו למה  
 חרה וגו' הטיב יחרה לו על הפלגת  
 השפלתו צערך אחיו הקטן ויפלו פניו, ובמה מסיר  
 בושחו באומרו הלא אם תטיב זה הוא תיקון להבא  
 ולא לשעבר. עוד לריך לדעת אומרו לפתח חטאת  
 רובץ אין לו משמעות, וכל האמור בענין" לריך  
 פירוש. אכן כוונת דבר ה' הוא תחילת דבריו הודיעו  
 כי השגיח ה' צב' הרגשות אשר עברו ועל כל  
 אחת הוא אומר למה לכל הפירושים שפירשנו  
 בחרון אפו ונפילת פניו. וקח לו טעם הדבר ויסודו  
 לדעת דעת עליון וסודו, והוא אומרו הלא אם תטיב  
 פירוש אם תהיה מבחינת הטוב" כל מעשיך  
 שורה עליהם בחינת הטוב ומעלמן הם  
 מהנשאים" כי הקדושה אינה לריכה לאחרים.  
 ולא ולמד (צ"מ פ"ה): ממעשה כסאו של ר' חייא  
 שהיה עולה מעלמו למעלה והוא אומרו שאת  
 פירוש מעלמו, ותחפרש שאת על המנחה גם על קין

אור בהיר

שם) שנשבל שלא הביא מנחה חשובה לא נקרא חוטא, ומירץ אמת שאין זה עבירה, אבל מאחר שכשהביא מנחה הביא פקולת זה  
 מעיד על מהותו שרע מעללים הוא. שם) ואלריך תשוקתו ואתה תמשול זו. שם) אין הפי' אם תטיב אם תעשה חשובה,  
 אלא הפי' אם אתה טוב בכלל, והוא ענין ההגת ה' עלמו עם כל ברואיו, אלא שדיבר בלשון נוכח. שם) ואל תחשוב שאין אני  
 משגיח, או נושא פנים לאחריך. שם) פי' אל תחשוב שא"כ שהטעות אינה רובצת אלא אם חשולל דעתך הטוב, א"כ תהי' נשב  
 ואל תעשה וילאת בזה ידי חובתך, לא כן הוא, שהיה"ר לא ינוח ולא ישקוט. שם) פי' אל תאמר א"כ חוטא אני ואין אני סיבה  
 להשפלת. שם) והכוונה ג"כ שרק אתה סיבה לדבר.

ק'הבד  
 זנה ק'א  
 ק'חרא

וכן ואל  
 שמות ה',  
 מעליו:  
 ז:

ן לממוק  
 אליו גם  
 צי"ת של  
 ימר לשון  
 זר לדעת  
 חוב זה

ממנו  
 השפלות  
 על זה  
 ו כי זה  
 הם לזה  
 כאומרו  
 צאלהיו  
 להכל  
 יח אלא  
 ואחיו  
 כי קין  
 ת. עוד  
 כי כל  
 חיסכת  
 ר לקין  
 והוסר

זחפיים  
 שם)  
 ירה יש

בֹּיָהּ וַיֹּאמֶר קִין אֶל־הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי  
 בְּהִיּוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קִין אֶל־הֶבֶל  
 אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ: ־ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קִין

תְּחוּב וְאִם תְּחוּב יִשְׁתַּבֵּק לָךְ:  
 ח וַיֹּאמֶר קִין לָהֶבֶל אָחִיו וַיְהִי  
 בְּמַהוּיָהוּן בְּחַקְלָא וַקָּם קִין עַל  
 הֶבֶל אָחִיו וַקְמַלְהוּ: ט וַיֹּאמֶר יְ

לקמ בהיר

רש"י

מתי הוא על כן לא די לומר כתרוממו (רא"ם): (יב) פי' הגם שתמיד לא ימות ולא יסקוט מלהכשילן ולמשול בך, אעפ"כ אין זה התנוללות, שהוא אינו יכול לך אלא כשאתה נרפה, אבל כשתחוק ידים רפות לך הגדולה והגבורה (מדרש אגדה): (יג) השמיט הכתוב מה שאמר, שאין לנו נפ"מ צה, כי כל מה שאמר לא היה המכוון צה, ולא היה לורך ותכלית צהמירה עלמה, אלא צמה שי"א ממנה, וזה פי' הכתוב ויאמר קין אמירה שתכליתה יהי בהיותם וגו', וגמר אומר ויש צה מדרשי אגדה האומרים על מה היו מריצים, וכולם אמת ויציב בלי שום פקפוק, אבל פשט הכתוב אינו לא כאלה מהם, וכמו שכתבנו (רא"ם): (יד) פירושו ג"כ ריב, כמו כי ינוו אנשים (במ"ח):

בו. אם תרצה"י) תתגבר עליו (שם) ויאמר קין. (יב) נכנס עמו דדברי ריב ומלתי"י להשתולל עליו\* להרגו, ויש צה מדרשי אגדה (י"ח) אך זה ישובו של שנינו נוסחאות. להתולל עליו ולהרגו.

אור החיים

אחה האדון שליט תקבל המנחה ולא יהיה מונע החטאת, לזה אמר הן אמת אם תעשה תשובה יש מקום לעטפה זו אבל כיון שאיך חושב בתשובה כרמזו צחיצת לא תעוץ שעודך מתאווה וחושק לצחינת הרע והוא אומרו ואלוין תשוקתו"י) ואחה חפץ למשול בו"י) לגרש אותו לצל ירבוץ לפתחך, והגם כי ה' ירצה להפרידו מעליך אבל לריך שאתה תרחיקו מהשוקתך כי כל עוד שאדם חושק בצחינת הרע הוא ממשינו עליו"י) כלאומרו (תהלים פ"א) לא יהיה בך אל זר"י), וכשהאדם מואם בדבריו ובעליו זו היא השפלותו, והוא אומרו (משלי ט"ז) ומשל ברוחו מלוכד עיר. וכפי זה ידבר ה' אליו בדרך תמיכה כדרך שהתחיל לדבר אליו למה וגו' ולמה וגו' כי תלונתו על עצמו ולא על מלכו כי איך יחפון שימשול הוא בו והוא ממשינו על עצמו והבן: ח. ויאמר קין אל הבל אחיו. פירוש אמר לו דבר אחיך ללד שקדם אליו סיבת השגחה מחמת קנאה ירגיש הבל מאמנעות הדבר

שישגחאו וישכיל להשמר ממנו אשר על כן אמר אליו האחיה כי לא נולד בלבו שגחה מחמת הדבר ללד קנאתו, ועטמו כדי להאמין בו לתכלית כוונתו להפילו במכמורת הכתוב אחר זה. ולכן נתחכם מפסיק פסוקים שגעה פיסקא"י) ואינה פסקא בפסוק זה עם פסוק שלאחריו: וידו בהיותם צדקה. לריך לדעת לאיזה ענין הודיע הכתוב היותם צדקה"י). גם אמרו ויקם קימה זו למה ולא היה לריך הכתוב לומר אלא ויהרוג קין להבל. עוד לא היה לריך לומר אחיו. עוד לריך לדעת אומרו אי הבל מה כוונת הצורה צשאלה זו. עוד מי פתי כקין שישיב ליודע ועד לא ידעתי ומי מכיר השגחאו כנצראים ראשונים"י). עוד מה יאריך לשון לומר השומר. עוד אומרו קול דמי אחיך לויעקים אלי מן האדמה למה יולרך לומר מן האדמה ומה היא הלעקה. עוד למה קלל האדמה אם הוא הרוצח עליו תבוא קללה ומה מעלה ומה מורדת האדמה צרליחתו ואם לא

אור בהיר

שע) פי' הוא עדיין יונק ממך. שעא) פי' ואחה חפץ שאני אמשול בו בחמי. שעב) וזה דמיון הטובל ושרך נידו. שעג) ממש בך, שאתה מכניסו בחוכך, כשאתה מושל בו אחה מגרשו מתוכך כמו הלוכד עיר שמגרש האויב מתוך העיר. שעד) מה אמר. שערה) במסורה יש כאן פסקא באמצע הפסוק, ולדרכינו נכון הפסקא, לומר שנשלים כאן המאמר, וכל מה שאמר לו קין הוא סיבת אחיו, אבל אינו פוסק לגמרי לעשותו צ' פסוקים, לומר שתכלית כוונתו יהי בהיותם וגו'. שעו) מה נפ"מ שדה או בית. שעז) פי' וכי לא ידע קין שה' ב"ה משגיח וידע הכל.

לָקַן אֶן הֶבֶל  
 יִדְעָנָא הַנְּטָר

מקרא: (ט) א' נחת אולי ישוב (לך) (י"ח): ל' העליונה (י"ח): שנינו נוסחאות. נכנס. היכן הוא עכשיו כ כוונת השאלה אם (אודה"ח): יז) עליך יוצרי שמשא

תקבל הוא דג נאים"י) בכסו ה'. אכן הכוונה בחושבו כי הוא אופלו חשב כי צקין כי אין עו שחעל לחנחו הריצה"י) ו בו. והנה זה ה ומוצאים וצקי כי הארץ יש לו רגלים פה וכי מלא היועץ רע והוא אומרו וי מלא מקום ו שהעטבו צחי קם עליו וצקי הרגו, והנה ה לעמוד עליו צנ מיתחו והאדמי

שעה) פי' טוני מיתר. שפא קם עליו, אלא אמר ומקירה, ומשב קין

בזה דרומית מזרחית וכו'. ורמו, מזבח גימטריא אל ה'. וראשי תיבות מזבח מלכות ז' בחינות חכמה מתקשרים זה בזה.

**אמנם** דע, כי בראשונים יש גם כן בחינות בימול כמו שכתב האריז"ל (ע"ח שער מ' הנ"ל), והיא בחינות האחוריים, כמו שכתבנו

בפרשת וישלח (לו, כב) בפסוק ואחות לופן תמנע. והוא שאמר (ישעיה מר, כה) משיב חכמים אהור. והנכרר מהם בחינתו יותר גרוע מ'ז' תחתונים

שהם באים מטוב ורע עץ הדעת, ויקל התשובה בהם, מה שאין כן בנפילה באחוריים ח"ו היא חכמת אדנ"ן, שהיא אשה זרה שאמר שלמה

המלך ע"ה (קהלת ג, טו) שהיא מר ממות, שהיא עמלק גימטריא מר, שבא מאחות לופן, והוא מר יותר מהרעות שבאים על ידי טוב ורע, שמוזה בא

בחינת המות, והם באים לא ישובון (משלי ג, ט). **והוא** מה שאמר משה רבינו ע"ה (נצבים כג, יז) פן יש בכם שורש פרה ראש ולענה,

שהוא מרירות הנ"ל הבא מאחורי חכמה ובינה, שאין בהם מיתוק הדעת כלל. והוא שאמר (עובדיה א, ח) והאבדתי חכמים מאדום. והיא להט החרב

המתהפכת דברי אלהים חיים. **ועל** זה אמרו (ויק"ר א, טו) תלמיד חכם שאין בו דעת, ר"ל שלא מצד הקדושה, שחכמה

ענפא דאילנא רברבא וכו' דאיהו עץ עבות, עץ דאחיד לאבות, (כן גירסת הרמ"ק ועוד). וז"ל הרמ"ק בפרדס שם, ענף עץ אבות, ג' אבות שהם גדולה

גבורה תפארת נקראים ענף עץ אבות, ולכן ההדס משולש לרמוז אל שלשתם, וראוי לדעת כי כאשר הם נקראים ענף עץ אבות הם נכללים כל אחד

בחיבורו עד שכל שלשתם בכל אחד, ולכן צריך ג' כדי הדס וג' ג' בחד קינא. וז"ל שער הכוונות שם, וג' בדי הדס רומזים לג' אבות, חג"ת, אשר כל אחד

כלול משלשתן, ולכן צריכין להיות עבות משולשין כל ענף לבדו. קלה ז"ל הרמב"ן (ויקרא א, ט), ויותר נכון לשמוע הטעם שאומרים וכו', כדי שיחשוב

אדם כעשותו כל אלה, כי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הכורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה

ובינה מצד הקדושה הוא פנים בפנים תמיד תרי ריעין דלא מתפרשין, נבלה טובה הימנו, שהיא מצד עץ הדעת טוב ורע שבא [ממנו] מיתה לעולם, וזה אין לו תקנה. [סוף הגדת הפלאה]

**ד' (ד) והבל הביא גם הוא וגו'. יש לפרש,** על פי מה שאמרו חז"ל, קלה

אדם כי יקריב מכם, שהקרבת הקרבן הוא שימסור אדם את נפשו לה' ויחשוב כל מה שנעשה לקרבן לה' כאלו עשה בעצמו. וכן

מצינו באילו של יצחק, שנאמר (וירא כב, יג) ויעלהו לעולה תחת בנו, פירש"י כל עבודות שעשה כאילו היא בבנו עשויה. קלו

**והיינו** דכתיב והבל הביא גם הוא, פירוש, הביא את קרבנו, וגם את עצמו

מסר לה', שהקרבת הקרבן יהיה כאילו הקריב את עצמו. והיינו דכתיב וישע ה' אל

הבל ואל מנחתו, דהיינו אל הבל שהסביר לו פנים של חיבה בעבור מסירת נפשו, ואל מנחתו לקבל ברצון. L

שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו. ועי' רבינו בחיי שם שהארץ בזה, והעקדה כתב שכן הסכימו בזה כל

הראשונים ז"ל. ומה שהזכיר רבינו בזה הפסוק אדם כי יקריב מכם, כן כתב האלשיך שם (סוף פסוק ב) לפרש לפי טעם זה, וז"ל, אדם כי יקריב מכם, כלומר

מכם היה ראוי למה שהוא קרבן לה' ולא מהבעלי חיים, אך חסתי עליכם לומר כי מן הבהמה כו', לומר

ממה שהראו שנעשה בבהמה ובבקר ובצאן תוציאו מה שהיה ראוי לכם, וזהו מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, מן הנעשה בהם, ימשך תקריבו את קרבנכם,

מעצמכם ובשרכם ודמכם, כי תבינו כי כן היה ראוי ליעשות בכם ותכנעו עד יהיה לכם רוח נשברה כפי הערך ההוא ויחשב כמקריבים עצמכם. קלו "מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו, היה מתפלל

בעליה, וכן ר' ל"ח פ"ז. קלג כמו שנאמר ר' (תהלים מט, עם החכמה כסיל ובער ים.

יח) צדיקים ענגרש מגן ו גם מעץ ר' (פסוטה ג) כנס בו רוח

ה טוב בלא כירור הטוב י' תי שנאמר שמעון לבנו וובב ובא לו י'חוד חכמה

ויאר לנו, תן בין שני תים, שהיא ללות דחילו נותים. וגם בזה, כידוע הכניים עך עד קרנות כלולים זה

אשר אין ז לא נקרא בשער ל"ח אבא הוא ז (איוב ד, וממה שהם ז בעליה, ותמורת עבות, דא

ספר פנים יפות ג' ע"א

גאון רבינו פינחס גאון איש גורוון זצ"ל

י' צא אגור י' אברהם יוסף ב"ר משה גבן זכ"א

יבחנו ומועטינו וועלצוין ידיו כי זה סיון שדינו לא שפכה הדם הזה כי הרי ויהי כועס י"א עלינו ומועשה ידיו כוכה עלינו והגן :

פרשת תצא

**מה** כתיב למעלה וחתה הצער הדם הנקי וקרבן וגו' כי חלל למלחמה על אויבך פרש"י במלחמות הרשות הכחוז מדבר . יש לפרש עפ"י הרמב"ם ר"פ קדושים תהיו עזה מולה כללות שחתיו פרושים מן המותרות צומגל ומאכל ומשחה ודיבור חלל כפי הלרין לו וכ"כ חוה"ל שער עה"א שאם שלכאורה האדם יראה שיש מולה ואזהרה ורשות חלל המוקשי ע"ד אמת יצין ויטכיל שמועשה בני אדם אינם יולאי ומכלל מלי או אזהרה שמה שהוא לרין בגדר די הסיפוק להחיותו הוא צכלל מלי לעשותו והמותר מדי הסיפוק הוא צכלל אזהרה עיי"ש . וכבר אמרו בקפ"ק חתה דאמרי כמה עפשאי וכו' דאכלו כהנא צנהמא הכוונה שאוכלים לחם צצביל לאכול עוד ומה קינה הכליתית יולא לו ומה כ"א לרין לאכול להחיות כפשו כענין שא' הלל לבגד חקר וכו' נר"ר צהר פ' ל"ד וכדי טילך צכח האכילה ושה"ה הוא לעבוד צו חת הצורה ית' ואז הנה"ק צצמאלל ההוא נחעלה לקודש דקדושה צעבודתו וכ"כ צכל דבר הרשות צצצצו צו לשם ה' . והנה חס כך דרכו צקודש יש לו הנחה מהדס צצו טע"י אכילתו הוא צא לחק גופו לעבודת הצורה צ"ה . חלל מי שאוכל למילא חיותו וכדוונה חת אכלו חין לו צו הנחה המועיל להכליתו של האדם . ובגמ' צ"ק דף מ"א לענין צור הנסקל דאקור צהנחה יליף מדכתיב וצעל השור נקי כחדם שאומר ילא פלוני נקי ומכסיו שאין לו הנחה מהן ח"ש כאן וחתה הצער הדם הנקי היינו שאין לצעליו הנחה צו וקרבן דייקא הקרביים המוקצלים ומאלל ומועשה כי חעשה [רק] הישר צעיני ה' אלהיך לקדש עלמך צמוהר לך ועז"א כי חלל למלחמה על אויבך פרש"י די לחמות הרשות הכחוז מדבר היינו דבר שגראה יהוא רשו"ת לא מלי ולא אזהרה ולזה לרין מלחמה שלא לעשותו רק בגדר די הסיפוק להכניסו לכלל מלי והמותר יהי צעינך צכלל אזהרה שלא לרין סייעחא דשמיא ועז"א וכחכו ה' אלהיך צידך שצית שציו הנה"ק צצו . ועס זה יבואר חת דכתיב להלן כי ה' אלהיך ומחלך צקרב ומחניך להליך ולחת אויבך לפניך וגו' ר"ל ומחלך צחוק הקרבי שצמחניך להליך וחי צמדש להגין עליך כמו לל ר"ל צחי אור וקיי וח"א להחרוקו ככסי עכו"ם חליך ר"ל להעלות הנה"ק מהס חליך צצחי אור פכיעי . והי' ומחך קדוש פרש ומותרות ולא יראה צך ערות דבר ר"ל חפי ערות

דיבור לצעלה כמו שדרשו צזה דבר השמימות שאפ"ה דיבור ומשמע :

עוד

ירמוח כי ח"ל לא למלחמה ע"ל ר"ת ת"ל"ע חלל אויבך חלל דקליפה וחלל למלחמה בגדר צחלל דקדושה וכחכו ה' אלהיך צידך ומכ שס מ"צ שהוא ג"ש יד כידוע ושצית שציו להעלותו לקדושה ולהפכו מלירוף חלל מלירוף עלה כצחור צפי לו צבוותה עולה חמיר עיי"ש ח"ס וחמלל כרה ותע"ל והגן . עוד יש כאן רוח אויב צואו צמקום החלל כדכתיב צפי צעלה חמה ח"ו"י"צ ר"ת ו"כחכו ה' אלהיך צ"ידך :

ד"א

חללש שטענה למר ופסחים יחדו וגו' וצמרי ח"ה הקצ"ה לא יתערב קרבנו של קין צעל הצל ית לפרש דכתיב ויצא קין מפרי האדמה ומחה לה' והצל הציא גם הוא וישע ה' אל הצל וגו' ויש להצין הטעם ונפרש מחלל"ה צס"ו כי חלל קין כאמר ומחה לה' וחלל הצל לא כאמר כך והענין עפ"י"ש מהר"י ארצבאל עה"פ כי ע"כ רחמי פניך כראות פני חלקים כל"ה שאין ומחתי רק צערך חדס המקריב קרבן לצבות שהוא לחועלתו [ח"ש מקריבו חת קרבנכם] לא ללורך חלל כן הוא ומחה הזוח שהצחי ומכוחה לחועלתי ח"ש רחמי פניך כראות פני חלקים עכ"ד . וח"ש ויצא קין מפרי האדמה ומחה לה' שהציא מהגרוע כי לא הציא צהכנעה לתת דוין למוך לחועלת עלמו כ"א ומחה לה' שהוא דוין לו ית' ודי צמה שכותן חפי הגרוע כיון שכותן צחכס צלי חועלת לעלמו ומה חלל הצל הציא צהכנעה ומחה לחועלת עלמו כי ידע שאין המוך לרין לו כדכתי' חס חרעצ לא חומר לך וגו' רק כמו שאמר הצדוקים עובדי למוך ומציאים לו דוין כ"כ הציא גם הוא צמכס ע"כ צחר להציא ומהשצוח ומצורות לאכו וגו' עכ"ד . ומלל קין הי' ומחגה צמנחתו חלל הצל הציא ומחתו צהכנעה וספלות לכן שעה חל הצל ומנחתו וכן מלחתי צילקוטו רחובני קין צא בגסות רוח והצל צא צחי חות רוח דכתי' צצחי חלקים רוח קצרה ואפשר ז"ש קין גדול עוכי ומנשוא פ"י שגדול עוכו מכה המנשאות וגאות וצספר טע"י תהילים קי' כ"ח מפרש כי יוס לה' על כל גאה ורס ועל כל נשא וספל ויל"ד למה חחילי חמר גאה ורס שכיחן לשון גאה וצחלוקה צ' חמר נשא וספל . חלל הענין עפ"י"ש החוה"ל כי גקות הרוח הוא הגדול ומשמען . וח"ש כי יוס לה' על כל עליון על כל הוא גאה ורס ועל כל כלי עליון על כל הוא נשא וספל היינו שצלצו ומחגה ומחמת גאותו מראה עלמו ומצחן לשפל ועכי להראות שהוא מושלם צכל עכ"ד ולדעתי זה שרימה להלן לא יהי' לך צכיסך חצן וחצן גדולה וקטנה היינו צחי גאות הנקרא גדולה ועכוה הנקרא קטנה ר"ל שלא חתה נשא וספל . וח"ש לא חללש שטענה

שענו  
חלל  
יחד  
ח"ש  
ופשר  
מעש  
כפי  
חמכ  
חלל  
צחר  
מכח  
פיו  
ילכו  
הרי  
למע  
להור  
  
מז  
מוקף  
וגם  
דריי  
חלק  
[דס  
השם  
צכרו  
דמי  
חלל  
חלל  
כ"ד  
צקי  
הר"  
דלא  
עוש  
הני  
ורחי  
חקנ  
ולח  
ועש  
רציו  
צשס  
ר"ל  
צחכ  
דעה  
שיכו  
ח"ע

ספר רב טוב

א במנה

ה' ב"ל"ג י קולטו יגווא צמלקניו צצחי  
אל"כ צקייק סיעה

שעטם שלא יתערב קרבנו של קין גאות בקרבנו ושל  
הכל שפלות ר"ל שלא יתערב אלל האדם גאות וספלות  
יחד זה מצפנים זה ונבחון. כ"א יהא טובו כצרו.  
ח"ש דרשה לומר ופסחים טעם ל"ת שעטנו לומר  
ופסחים יחזו עז"א לנען וחטש בחפץ כפי ר"ל שחטש  
מעש"ט צשגיל רלון כפי לתת לו כ"ר לא צשגיל רלון  
כפי המקבל לקבל כי הוא ית' אי"ל למתנת אדם כאמור  
אונס כ"ז לענין גאות וספלות להכח עלמו אסור  
אבל להשתמש בתן לקדושה שפיר דניי לאשתמושי  
צתרווייהו היינו שיהי' לו ספלות צאונת צלצ אך לפענוי  
ונח ספלותו לא יוכל דבר לפני ממהקצ"ה ולא יפתח  
פיו צשער צת רבים להוכיח צמישור ולהורוחם הדרך  
לכו צו ע"ז כאמר ויגבה לצ"ו צדרכי ה' צחי' גאות  
הרי שניהם כא' עוצי' ללורך עבודת ה' כל פועל ה'  
למעניהו. ח"ש גדילים תעשה לך וגו' כל' מנ"פ  
להורות כי לדבר מלה ל"פ הרווח גאות וספלות  
מוחר והנן L:

**מוצא**

שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת ל"א  
נדרה אשר נדרת צפ"ך הפסקו הזה כולה  
מוקפה השמ"ר ועש"ת וקרי ל"י נדר וקרי ל"י נדרה  
וגם ל"ל אשר נדרת צפ"ך וחכמים דרשוהו צריש פ"ק  
דר"ה וצריש פ"ק דצחים עיי"ש. וגם אחי אענה  
חלקי בזה לרעת הרמז"ן שקוצר ככל היולא מפיו יעשה  
[דכתי' צפ' מנות] קאי על נדרי איסור ומולא שפתיך  
תשמור וגו' קאי על נדרי הקדש. צהקדש פרפרת כלה  
צנדריש ר' פ"ז דקאמר והלכתא תוך כדי דיבור כדיבור  
דמי חון מע"א ומגדף ומקדש ומגרש משמע דוקא הכי  
אצל צהקדש תוך כ"ד כדיבור וכ"ה דעת כמה פוסקי'  
אצל דעת הרמז"ם צפ' ע"ז מנעה"ק דצהקדש תוך  
כ"ד לאו כדיבור דהיא צכלל מקדש ע"י צש"ך צחוי"מ  
צקי' רכ"ה צזה. ויש להצין צמה פליגו. וכ"ל דהנה  
הר"ן כתב טעם הדבר מ"ש הכי משום דצשאר מילי  
דלא חמיירי כשארם עושה אוחס לא צגמר דעתו הוא  
עושה אלא דעתו שיכול לחזור תוך כדי דיבור אצל  
הכי דחמיירו כולי האי אין עושה אלא צהסכמה גמורה  
וראיטי לרמז"ן שבי' צשם ר"ת דתוך כ"ד כדיבור  
צקנחא דרצנן הוא כו' [וכ"כ תוס' צ"ק ד' ע"ג]  
ולא כיחא לי וכי מתכין לעקור דבר משהורה צקוס  
ועשה צנדריס אי"ו כדאמרן עכ"ל. ופאשאר שזה דעת  
רצ"ו צפט"ו מנעה"ק שבי' הואיל וגמ"ר צלצ"ו והוליא  
צשפתי' ולדה שלמי' שאין חזרה צהקדש אפי' תוכ"ד  
ר"ל מפכי שזה דבר חמור ואינו עושה עד שגמר צלצו  
צהסכמה לכן אי"ו לחזור תוכ"ד. ואכי אמרתי לתרן  
דעה ר"ה דלא כיחא ל"י צק' הר"ן דצכל מילי דעתו  
שיכול לחזור כיון דמוחר לו לעשותו ולאחר גמר הדבר  
א"ע לחזרה דלא מהכי צ"י חזרה א"כ אמרי' לסיפך

מסתמא גמר צלצו צהסכמה לעשותו וא"כ אמאי מהכי  
חזרה ולכן מוכרח לומר מנעם תקנחא אצל צנדריס  
דקי"ל כל הנודר כאלו צנה צמה והמקיימו כאלו  
הקריב וכו' ומש"ה אמרי' קיימות מלו' לשאלו עלי'  
ולכן הו"ל נדריס דשיל"מ דלשאלה עומד כאן יש צנרת  
הר"ן כיון דנודר דבר עזירה היא ועומד לשאלה לכן  
מסתמא שלא גמר צלצו לעשותו צהסכמה אלא דעתו  
שהא יכול לחזור צו תוך כ"ד צלי היחד חכס. ולכן  
צנדריס הר"ן שחך כ"ד כדיבור דמי ככ"ל. ולפי  
צנרת זו גם צהקדש הר"ן כותן שחך כ"ד כדיבור  
דהרי אי' צריש נדריס כנדרי' כשריס לא אמר כלום  
דאין כשריס נודרי' וגם אי' צשאלה דקי"ל יש שאלה  
צהקדש. ודעת רצ"ו דצהקדש לאו כדיבור דמי שחרי  
כחצ טס ואס אחר שגמר צלצו והוליא צשפתי' שחרי'  
שלמים חזר ואמר ולדה עולה אעפ"י שחזר צו תוכ"ד  
ולדה שלמים שאין חזרה צהקדש ואפי' צחוכ"ד עכ"ל  
התם איירי צהרי' זו דהיא נדרה דמוחר כרתנן צמחתי'  
דהתם כנדבותם כדר צמור וכו' והכי קי"ל צרמז"ם  
וי"ד סי' ר"ה סעי' ד'. ואי משום דיטנו צשאלה הנה  
הרמז"ם לטעוניה שבי' צסוף ה' נדריס דנדרי' הקדש  
מלו' לקיימן ולא ישאל עליהם אלא מדוחק והכי אי'  
ציו"ד ריש ה' נדריס א"כ לא קיימו לשאלה וחזרה  
וה"ע דרצ"ו שפסק צה' ערוכין פ"ז המקדיש כל ככסוי  
ואח"כ גירש וכו' שחא קנוני' עשה אע"ג דקי"ל דיש  
שאלה צהקדש וע"י תוס' יו"ע ולח"מ וש"ך טס קוצר  
הרמז"ם כיון דאין כשאלין על הקדש אלא מדוחק  
לאו צידו הוא. וצזה הללתי דעת רצ"ו הרמז"ם  
מקושי' הש"ך טס מצ"ק. ולמ"ש י"ל דסוגי' דצ"ק פ'  
מרוצה אזיל צקוגי' דערוכין דמשמע דקוצר דכשאלין  
על הקדש כמו צנדריס אפי' צלא דוחק והרמז"ם שלא  
פסק כהך דערוכין מש"ה לא פסק כהך דצ"ק אלא  
קוצר צהקדש דא"י לחזור אפי' תוכ"ד והמשכיל צין.  
ועוד י"ל דהרמז"ם אזיל צשיטת החוק' צמוכח פ'  
החורה ד' פ"א דצהקדש אפי' תוך כ"ד אי"ו לחזור  
דאמירה לגבו' כמסירה להדיוע [והא דמהכי צ"י שאלה  
מבואר טס צש"ך] וטעם הענין דאמירה לגבו' כמסירה  
להדיוע כראה משום דצנדרי' הקדש ונדבותן גמר צלצו  
חיוב כדאי' פ"ג דצשיעית וצרמז"ם פי"ד מנעה"ק ה'  
י"צ וא"כ כיון שגמר צלצו הנה גלוי וידוע לפני החוקר  
לצ שצבר כחייב להציא הדבר הזה. ולמה אמר צפה  
נוסף על הדיבור אין זה כ"א ליטר תוקף לקנין לצל  
יהא יכול לחזור צו צלא חרטה ושאלה לחכס. אצל  
צהדיוע דצריס צבלצ אינס דצריס וגם אין אדם יודע  
מה צבלצ חצירו ואס רולה ליתן מתנה לחצירו מוכרח  
ולר"ך להודיעו צפה שנותן לו מתנה זו וא"כ האמירה  
אינו קנין ויכול לחזור צו עד שיעשה דבר המוקף  
עליו

אדם וישפל איש ואל תשא להם: יבוא  
 בצור והטמן בעפר מפני יהוה  
 ומתדר גאנו: יא עיני גבהות אדם שפל  
 ושח רום אנשים ונשגב יהוה לבדו ביום  
 ההוא: פדי בני יום ליהוה צבאות על כל  
 גאה ורם ועל כל נשא ושפל: יג ועל כל  
 ארזי הלבנון הרמים והנשאים ועל כל  
 גנותיני ורמי לפא ועל כל תקיפיא וימאכון: יד ועל כל רבךני עממיא תקיפיא וחסניא

גברין ולא תשובק להון:  
 ויעלון למערק במערק  
 במנרא ולא פמרא  
 בעפרא מן קדם דחילא  
 דני ומניו יקרניה: יא עיני  
 רמות אנשא ימאכן  
 ויחלש תקוף גברין  
 ותקיף בלחודותי  
 בעדנא ההיא: יג ארי  
 יומא דעתיד למיתי מן  
 קדם י צבאות על כל  
 גנותיני ורמי לפא ועל כל רבךני עממיא תקיפיא וחסניא

ועל כל מורני מדין  
 ועל כל מורני ד  
 ועל כל רמתא מנמל  
 מור ועל כל דני  
 במגדל דם ועל  
 דשרן בשור פ  
 מו ועל כל דיתכין ו  
 ימא ועל כל ד  
 בבדינתא שפ  
 וימאך רמות א  
 ויחלש תקוף ג  
 ותקיף בלחודותי

רש"י

הקטנים: וישפל איש. הגדולים והגבורים אנשי המל: ואף תשא להם. הנניא אומר להקב"ה וידעתי כי לא תסלק להם מלהפדע מהם: (י) בוא בצור. לצור צנור לצרות נקרת הנורים: והטמן

אלוני הבשן. השלטונים הארוכים: (יד) ועל כל הד (טז) ועל כל אניות. וניסי ימא, נאיי היס תרשיש. קס יס קסמו ו

מצודת דוד

וישפל. כפל הדבר במלות שונות: ואף תשא. הן ידעתי שלא תשא להם העון: (י) בוא. אז יאמר איש לאחיו בוא להטמן בנקיקי הצור ובמחילות העפר מפני הפחד, והוא ענין מליצה כי אין מסתור לפניו: (יא) עיני גבהות וגו'. אז ישפיל עיני גבהות שבאדם, רוצה לומר בעלי הגאווה: ושח וגו'. כפל הדבר במלות שונות: ונשגב וגו'. אז יודע לכל שהכח הוא לה' לבדו: (יב) כי יום. יש יום מוכן לשלם לכל אחד כפי הגמול: (יג) ארזי הלבנון וגו'. הוא משל על המלכים והשלטונים:

מצודת ציון

תשא. ענין מחילת העון: (י) גאווה. מלשון גאווה וממשלה: ענין מליצה כי אין מסתור לפניו: (יא) עיני גבהות וגו'. אז ישפיל עיני גבהות שבאדם, רוצה לומר בעלי הגאווה: ושח וגו'. כפל הדבר במלות שונות: ונשגב וגו'. אז יודע לכל שהכח הוא לה' לבדו: (יב) כי יום. יש יום מוכן לשלם לכל אחד כפי הגמול: (יג) ארזי הלבנון וגו'. הוא משל על המלכים והשלטונים:

מצוד (יג) אלוני הבשן. שם איי מלשון סכך ומכסה, והיא הרצו (יח) כליש. מלשון כל. וכן כי על ים תרשיש: שכיות הו: וישפל גבהות האדם: (יח)

רד"ק

במקום עתיד כמנהג הלשון, וברוב דברי הנבואה. אמר עוד יבוא זמן שישפלו בני אדם ולא יגבהו ברוב כסף וזהב וברוב סוסים, וזה יהיה בימות המשיח, שיתקצו כל הגוים להלחם בירושלם, ואז יראו כי לא יועילו להם לא כספם וזהבם ולא גבורתם ולא הרבות עמים, ואז תשפל גבהותם וישח גאונם: ואף תשא. תי"ו תשא כנגד האל, אמר לא תשא ולא תסלח להם מה שהרעו לישראל, אלא תענישם בפעם ההיא על כל מה שעשו: (י) בוא בצור. ואז יאמר איש לאחיו בוא בצור: בעפר. במחילות עפר: (יא) עיני גבהות אדם. לפי שגבהות האדם נראה בעינים, לפיכך סמך עיני אל גבהות, וכן אמר עינים רמות (משלי ו יז), רום עינים (שם כא ו): שפל. בשקל כי חפץ בבת יעקב (בראשית לד יט), והוא עבר במקום עתיד כמו

ישפל. וטעמו לגבהות, כמו ושח גבהות אדם (לקמן פסוק יז). או טעמו לעיני, כמו ועיני גבוהים תשפלנה (לקמן ה טו). ואמר שפל על כל אחד ואחד. ונמצא עין בלשון זכר, שבעה עינים (זכריה ג ט), עיניך לנוכה יביטו (משלי ד כה), עיני ה' המה משוטטים (זכריה ד י): ונשגב ה' לבדו. כמו שאמר (שם יד ט) והיה ה' למלך על כל הארץ: (יב) כי יום. טעם למה שאמר ונשגב, אמר כי יום לה' צבאות. כי כל גאה ורם ונשא ישפל, ואותו היום יהיה לה', כי הכל יכידו במלכותו. וישפל כמו וישפל: (יג) ועל כל ארזי. ארזי ואלוני משל על מלכי העכו"ם. וזכר ארזים ואלונים כי הם הגדולים מכל העצים, וכן אשר כנוכה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים (עמוס ב ט), ותרגם יונתן על כל מלכי עממיא וגו':

(יד) ועל כל ההרים. זכר בהם. וכל הגאות ישפל על כולם ויודו לו גבהו שיתגאה אדם בהם על בו והגבעות הנשאות שיהיה ויעשה הוא בהם והם לא במישור מגדל גבוה או מתגאה האדם בעושר וכ לאדם דרך סחורת הים בר כל אניות תרשיש. וזכר (מ"א י כב). ויונתן תרגם ו יתגאה אדם גם כן בדירודו

(יד) ועל כל ההרים הרמיני הרוח לטוף נפחת שנא' ול לשון גבוה שנא' ועל כל הו' ונשגב ה' לבדו ביום

מדרשי חז"ל

משה שנא' כי זה משה האיש. אמר משה לפני הקב"ה יודע ששחו ישראל לעגל והושפלתו, ואל תשא כי אם למענך, וזהו כי תשא את ראש בני ישראל. (פסיקתא).

תרגום יונתן

מחשבתך: דכל פעל יהוה למענהו וגם רשע ליום רעה: והתועבת יהוה כל גבה לב יד ליד לא ינקה: ופחסד ואמת יכפר עון וביראת יהוה סור מרע: ופרצות יהוה דרכי איש גם אויביו ישלם אתו: הטוב

מחשבתך: דכלהו עוברין דאלהא לאלין דמשפתמין ליה ורשיעא ליומא בישא: המרחקתיה דאלהא כל דרם בלביה מן בישתא לא נרפי: ופטיבותא וקושטא מתפפר

סורחנא ורחלמיה דאלהא מסמי מן בישתא: זכר אתרעו אלהא בארחתיה דנברא אף לבעלי דכבוו נשלים ליה: הטב קליל בצדקתא מן סגיא דעללתא דלא בריןא: רש"י

(ד) כל פעל ה' למענהו. הכל עשה נשגל קילוסו, כמו ענו לה' נמודה (מהלס קמו ז). דער אחר, להעיד עליו, כלומר פעלו מעיד עליו על גבורתו. שניהם נאגדת מהלס: וגם רשע. עשה

מצודת דוד

(ד) כל ברא ה' למען קילוסו, וגם טובת הרשע וכו' הזרוע שנתן בו, הוא להיות מוכן לרצועת מרדות

ביום בוא הרעה להיות שבט אפו, ואם כן גם זה הוא למענהו: (ה) יד ליד. מידו של מקום יכוא הגמול ליד המחוייב ולא ינקה ממנה, כי לא תשוב ריקם: (ו) בחסד. בעבור החסד והאמת אשר יעשה האדם יכופר העון, ובלבד כשהוא סר מרע בעבור יראת ה' לא מיראת הבריות: (ז) ברצות. כאשר ירצה ה' דרכי האיש בהיותם ישרים אז גם אויביו ישלם עמו, ומכל שכן שלא יתעוררו עליו אויבים חדשים: (ח) טוב. יותר טוב הון מעט הבא בצדק וביושר, מהרבה תבואות הנאספים בלא בגזל ובערשק:

אבן עזרא

(ה) יד ליד. יד השם כעבור יד הרשע, כלומר יד השם שתחיתו בעבור ידו שתערשק, על כן לא יהי נקי כי יקבל שכרו: (ו) סור. היראה גוררת שיסור

רבנו יונה

מעשיך ויכוננו מחשבותיך. ככל מחשבה שתחשוב על מעשיך ותקון עניניך שים לבך שאין בידך זולתי המחשבה, ולא תוכל להגיע לפועל, וגול את הפועל לה', כענין השלך על ה' יהבך (מהלס טו כט), ובכן יכוננו מחשבותיך, שיגיעו אל הפועל, וגם תצלח לחשוב הנכון להגיע אל הפועל: דכל פעל ה' למענהו. בא בפתח במקום שבא. וכן זבח וצלמונע בקרקר (שופטים ח י). והענין שברא את האדם לעבדו. את הכל ברא לכבודו, וכמו שנאמר כל הנקרא בשמי וגו' (ישעיה מג ז): וגם רשע ליום רע. גם הרשע שאינו עובד את ה' יתברך ומבקש להשבית הכוונה בכריאתו הלא נכון הוא ליום רעה. נמצא שגם בכריאתו יגלה כבוד השם, כמו שנאמר (מלאכי ג יח) ושבתם וראיתם בין צדיק וגוי. ואמרו ז"ל כשהקב"ה עושה דין ברשעים מתעלה ומתקדש שמו, שנאמר

והתגדלתי והתקדשתי וגו' (יחזקאל לח כט), ונאמר הנה עברי יאכלו וגו' (ישעיה סה יג): ה[תועבת ה'] כל גבה לב יד ליד לא ינקה. יד ליד, חלק לחלק, והענין במדה למדה, בעת שישלם ה' יתברך על מעשה בני אדם וידו תחלק להם בקו, ולא ינקה בעל הגאווה: ו[בחסד ואמת יכפר עון וביראת ה'] סור מרע. אין כפרת עון בלתי תשובה. והנה גם אחרי שובו מרעתו צריך לשית עצות בנפשו שיתכפר עונו כפרה שלמה. ואם אמנם כל תשובה מועלת להציל מאבדן הנפש, אך לפי דרכי התשובה יתרצה הבורא יתברך ויתעלה לקרבו, ולתת חלק לנפשו בנעימים בעולם הבא ולמחות פשעיו, ונקה האיש מעון כאלו לא חטא מיום הולדו, ונשארו צדקותיו בידו, ושכר מדותיו אתו. ויש תשובה תעדיף שכר מלבד מה שתמחה העון. עוד דרך שנית, בענין

העברת העונש בעולם הזה כי יפירתו ויסורין ממרקין אותו, ויג ויסורין תולין ומיתה ממרקת, על הפועל הזה תועיל תועלת עצומה מלבד מה שהקרן קיימת לו לע שנאמר מתן בסתר יכפה אף (לקי דל יבמות קה). אם יתכפר עון בית ז (ד"א ג יד), בזבח ומנחה אינו מתכפר מתכפר ובמעשים טובים. וכאשר יעני פחסד ואמת יכופר עון וגו' הוא שיוסיף בנפשו בשיעור יראת ה', במעשים שקראוהו וחטא בהם, ימש ה' אשר בו. סור מרע כמו וסור קדים לו יראת ה', ובהגיע הזדמנו שחטא בהם יסור מן החטא, כמו ש מרע ובאותו מקום ובאותה אשה שאין שם חסרון ואבוד אחר ובושה

(ה) כל פעל ה' למענהו וגו'. רוחץ אד בכל יום, כשביל קונו. משום שנא למענהו. (שבת נ:). כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא, ש למענהו. (שקלים יד.). כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו, י מלבד והעבר רעה מבשרך. ואין רעה אי כל פעל ה' למענהו, וגם רשע ליום רע של בית-אבטינס, לא רצו ללמד על מי רבין: בית אבטינס היו בקיאיין במעשה ללמד. שלחו חכמים והביאו אומנין מצרים, והיו יודעים לפטם כמותם, ולא נשן כמותן. אלא של הללו מתמר ועולו מפציע לכאן ולכאן. וכששמעו חכמים ב שברא הקב"ה לכבודו בראו, שנאמר: כי (יומא לח.).

כל פעל ה' למענהו. שנו רבותינו: בשבת, מפשיטין את הפסח עד החזה, בנו של רבי יוחנן בן ברוקא. וחכמים את כולו. אמר רבה בר בר חנא אי"ר יוח פעל ה' למענהו. והכא מאי למענהו איני שלא יסריה. רבה אמר: שלא יהו קד מבלה. ורבי ישמעאל האי כל פעל, מיבעי ליה שלא יוציא את האימורין קו (שבת קטז:).

כל פעל ה' למענהו. אלו בעלי תור רעה, שאם אינו עושה תשובה מוכן (ילקו"ש).

למענהו, לקילוסו, שנאמר: ענו לה' נמודה, וראיתם בין צדיק וגוי. ואמרו ז"ל כשהקב"ה עושה דין ברשעים מתעלה ומתקדש שמו, שנאמר

יְהוָה הַבְּצֻרוֹת וַיִּתֵּן נְצִיבוֹם בְּאֶרֶץ יְהוּדָה  
 וּבְעָרֵי אֶפְרַיִם אֲשֶׁר לְכַד אִסָּא אָבִיו: ג וַיְהִי  
 יְהוָה עִם־יְהוֹשָׁפָט כִּי הִלֵּךְ בְּדַרְכֵי דָוִד  
 אָבִיו הֶרְאֵשׁוּנִים וְלֹא דָרַשׁ לַבְּעָלִים: ד כִּי  
 לֹא־לֵהוּ אָבִיו דָּרַשׁ וּבְמִצּוֹתָיו הִלֵּךְ וְלֹא  
 כַּמַּעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל: ה וַיִּכֶן יְהוָה אֶת־הַמַּמְלָכָה  
 בְּיָדוֹ וַיִּתְּנוּ כָּל־יְהוּדָה מִנְחָה לַיהוֹשָׁפָט  
 וַיְהִי־לּוֹ עֶשְׂר־וּכְבוֹד לָרֹב: ו וַיִּגְבַּה לְבֹו  
 בְּדַרְכֵי יְהוָה וְעוֹד הִסִּיר אֶת־הַבְּמֹוֹת וְאֶת־  
 הָאֲשֵׁרִים מִיְהוּדָה: ז וּבִשְׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ  
 שָׁלַח לְשָׂרָיו לְבֶן־חֵיל וְלַעֲבָדָה וּלְזִכְרְיָה

←

יהודה והורה פריכו ומנו  
 אסטרטגיין פארעא  
 שבטא דבית יהודה  
 ובקרוי אפרים די כבש  
 אסא אבוי: ג והיה  
 מימרא די פסעדיה  
 דיהושפט ארום הליך  
 באורחתייה דדוד אבוי  
 קדמאי ולא תבע אולפן  
 מן טעותא: ד מטול די  
 לאלקא דאבוהי תבע  
 ובפקודוי תליך ולא  
 כעובדיו בישין דבית  
 ישראל: ה ואתקין ית  
 מלכותא בידיה ויהבו  
 כל דבית יהודה דורון  
 ליהושפט והוה ליה

עוֹתָרָא וְנָכְסִין וַיִּקְרֵ לְסוּגִי: ו וְרָאִים לְבִיָּה לְהַלְכָא בְּאֶרְחָן דְתַקְנָן קֳדָם יי וְתוֹב עָמַר ית  
 בְּמַתְיָא וַיִּת אֲשֶׁרְיָא מְדָבִית יְהוּדָה: ז וּבִשְׁתָּא תְּלִיתָאָה לְמַלְכוּתִיָּה שָׂדַר לְרַבְרַבְנוּי לְבֶן חֵיל  
 רש"י

שלם עם ה' אלהיו, ולא כמסא שלם נשען נה' אלם  
 כדוד אביו שלם היה לו אלם לב אחד לאביו  
 שבטאים: ולא דרש לבעלים. כמעשה ישראל  
 שבטאים, כי אחאז היה צמיו שעבד את הבעלים הוא  
 וישראל שבטאים: (ו) ויגבה לבו בדרכי ה'. גבה  
 לבו גדבר זה שלם הלך כי אס בדרכי ה', דוגמא  
 (שמות לה כו) אשר נשא לבן אתנה נחמה: (ז) שלח  
 לשריו לבן חיל. כן היה שמו. יש מפרשים שלם

(ג) בדרכי דוד אביו הראשונים. ולא האחרונים,  
 שפעה נמעשה בת שבע, וגם הסית אותו שטן  
 למנות את ישראל ועיקר. יש מפרשים ראשונים  
 ראש לשלמה ורחבעם, שלמה נשיו הטו לבנו באתרית  
 ימיו, וזנה זמה לכמוש תועבת מואב ולמולך שקון  
 בני עמון. ורחבעם כתיב (לעיל יב ט) והיה כהכין  
 מלכות רחבעם וכחוקתו עוז את תורת ה', ולא  
 כאביו שכתוב בו במלכים (א יא ד) ולא היה לבנו

מצודת דוד

(ג) הראשונים. שלא חטא בהם. אבל בימים האחרונים  
 חטא בדבר אוריה, ובמה שמנה את ישראל: (ד) ולא  
 כמעשה ישראל. הם בני עשרת השבטים שחטאו בעבודת כוכבים: (ו) ויגבה לבו בדרכי ה'. רוצה לומר אף  
 שהיה לו עושר וכבוד לא גבה לבו בעבורם, כי אם במה שהלך בדרכי ה', כי כל העושר והכבוד לא נחשב  
 לו למאומה מול דרכי ה': ועוד הסיר. רוצה לומר לא סוף כל דבר שהוא בעצמו הלך בדרכי ה' אלא אף  
 היה מכריח לזולתו: (ז) לשריו. את שריו: לבן חיל. את בן חיל, והוא שם אדם:

רד"ק

(ג) כי הלך בדרכי אביו דוד הראשונים. שלא חטא,  
 אבל באחרונים חטא כמעשה בת שבע ובמנות  
 ישראל. או אמר הראשונים כנגד שאר מלכי יהודה  
 שהיו חוטאים באתרונה, וכך הוא הפירוש, כי הלך  
 בדרכי דוד ואותם הדרכים הם דרכי כל מלכי יהודה

ולזכריה ולעובדיה ולתנאל  
 ולמיכיהו לאלפא  
 דחלתא די פקרוי  
 יהודה: ח ועמהון  
 לווא שמעיה ונתניה  
 זכריה (נ"א וזכדיהו)  
 ועשהאל ושמויממות  
 והונתן ואדוניתו וטוביה  
 וטוב אדוניה לויאי  
 ועמהון אלישמע ויהורם  
 פתניא: ט ואליופ  
 דבית יהודה ועמהון ספר  
 אוריתא די ואסחרו בכל  
 קרוי יהודה ואליופ  
 בעמא: י והוה דחילא די  
 על פלהון מלפנות  
 ארעתא דחורגות יהודה  
 ולא אציהו קרבא עם  
 יהושפט: יא ומן  
 פלישתאי מיתין דורון  
 ליהושפט וסימא ודקבא  
 ושבע מאה ותשישא (נ"א

לשריו כל שר בן חיל וקטיא  
 לומר אלם לעובדיה, אלם מ  
 מכלל לבן חיל שם אלם ה  
 יהודה. מורה ולהורות בני יש  
 הלוי שמעיהו ונתניהו וגו':  
 ויהורם הכהנים. כי על  
 ולהורות, כדכתיב (דברים כד ט)  
 הכהנים והלויים, והשרים הל  
 ימרו את פיהם ולהכריסם  
 לעשות כמנות השופטים,

מצודת צ

(ח) וטוב אדוניה. הוא שם איש או

אומה:

ה': (יא) וכסף משא. כסף הרבו

שמו: (יא) וכסף משא. משא ו



תוקף אמונתם בהנהגת העולם בהשגחה פרטית על ידי הבורא יתברך שמו, ולכן זוכים שיתקיים בהם מה שאמר הכתוב (ויקרא ט, ו) ונתתי שלום בארץ, וישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב, לבשר לנו על ביאתו של מלך המשיח ולעשות שלום בעולם במהרה בימינו.

ויש להוסיף ולפרש מה שאמר הכתוב ואת הבנים תקח לך, בא לרמוז דבעת הגאולה יקראו בני ישראל בנים לאביהם שבשמים, כמו שאמר המקום ברוך הוא עליהם (יימיה לא, יט) ושבו 'בנים' לגבולם, ואמר עוד הנביא (ישעיה מט, כג) והביאו 'בניך' בחצן 'ובנותיך' על כתף תנשאנה, ועוד אמר (סס ט, ד) 'ובנותיך' על צד תאמנה. וזה שאמר הכתוב ואת הבנים, שהם בניהם של הקב"ה תקח לך, שיקח הקב"ה את בניו שהם בני ישראל, וישיב אותם לביתו ולהיכלו, וזהו עיקר הגאולה, וכמו שאמר הכתוב (מלאכי ג, כז) והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

ז] כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך וגו' (כג, ט). יש לפרש בתוך המוסר, כי תבנה בית חדש, כשכמת לחדש את ביתך, ולחזק את היראת שמים בקרבך, המכונה בית, (כמו שאמרו נמשכה לך ל"א ע"ג) מכיון רבי ינאי (על מי שיש לו מורה וכו' נו יראת שמים) חזל על דלת ליה דרמא (דירה) ותלמא לדרמא (דלת לדירה) ענין, מוטל עליך לקיים ועשית מעקה לגגך, שיעשה האדם מעקה לגגו, שהוא היצר, המבקש לצאת מביתו ולעלות על הגג שהוא מקום הפקר, כמו שנאמר (שמואל ב' יא, ג) ויתהלך על גג בית המלך, אז, וירא אשה רוחצת מעל הגג והאשה טובת מראה מאד.

ויזהר האדם שאז לא תשים דמים בביתך, שלא יעלה ביד היצר לקטרג עליו ולהמית אותו, על דרך שאמרו חז"ל (נבא נמלא ע"ו ע"א) יורד ומסית עולה ומקטרג, יורד ונוטל נשמה, ואדרבה כי - ע"י המעקה - יפול הנופל השטן ממנו, ולא יוכל להתגבר עליך להחטיאך.



ח] לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך וגו' (כג, יא-יג). איתא במדרש פליאה (מונח נישמם משה פרסם נראשית על הפסוק ד"ה ויעש אלקיס את שני המאורות הגדולים) בשעה שאמר הקב"ה למשה גדלים תעשה לך, אמר משה רבנו של עולם אם כן למה מיעטת את הירח, אמר לו הקב"ה והלא הרבית את הכוכבים, אמר לו משה והלא ציוית לא תלבש

ומבואר בזוהר הקדוש (מונח נפש יהונתן עמוד קמז) שמצות שילוח הקן מעוררת רחמי שמים מרוכים על ישראל שגלו מארצם ומביתם, ועל ידי מצוה זו יקויים במהרה דברי הנביא שאנו מפטירים בשבוע זו (ישע"ה נה, ז) וברחמים גדולים אקבצך, ובחסד עולם רחמתך אמר גאלך ה' במהרה בימינו, אמן.



שטן, ולא נתקרה דו  
תוקף שם כבוד מלכותו  
הוא לבאר דברי המד  
שביאר בספר  
אסרה תורה ללבוש  
קרבנו של קין היתה  
אמר ז"ל שהיה קרבנו  
הבל הביא מבכורות צ  
הקב"ה שאין לער  
אשר לערב צמר שהוא י  
עם פשתן שהוא קרו  
ואפשר לבאר הדברים  
נאמר (נראשית ד  
גם הוא, וביארו בספריו  
פמט יפוט סס) הלשון גם  
לרכות הם, ומה בא לרו  
הבל, אלא בא לרכות ש  
לה, שהיתה רוחו שבו  
הי, והיה מכניע את רוח  
שהוא חשוב כנגד כל הי  
של קרבן שיהא האדם  
לפני ה'

ויש להוסיף ולומר שא  
הבל, והבל הביא ו  
צאנו, כי עיקר קרבנו י  
לה, היה שהביא את  
הקריב את עצמו כליי  
שהביא מבכורות צאנו ו  
בבחי גם, דהיינו טפ  
שהביא את עצמו. אך  
שהקריב קרבנו לפני ו  
לא הכניע את רוחו לנ

כרמ"ל ר' משה בני אורי קיק נל

בו (טו ג) ויבא קין וגו' מנחה לה', שדומה היה בדעתו שהוא מביא דורון ומנחה לה', וכאילו כביכול נהנה מקרבנו, וכאילו הוא נצרך אליו ר"ל. וזה שאמר לאחר מכן בעת ששב כתשובה על חטאיו (טז ג) גדול עוני מנשוא, דהיינו גדול עוני, מנשוא מה שהתנשאתי בקרבי והייתי גבה לב.

→ אך גרוע מהנוהג בגסות הרוח, הוא האיש שבפנימיות הלב מתנשא במדת הגאות ורם לבו בקרבנו, ואילו מבחוץ הוא מראה גודל ענוותנותו ושפלות רוחו, ואין תוכו כבדו, ועליו אמר הכתוב (משלי טו, ה) תועבת ה' כל גבה לב, ולא אמר תועבת ה' כל המתגאה או כל הנוהג בגסות הרוח, אלא תועבת ה' כל גבה לב, שבקרבו לבו הוא מתגאה ומתנשא, ורק בחוץ מראה את עצמו כענוותן ושפל רוח, ועליו אמר הנביא (ישעיה ג, יג) כי יום לה' על כל גאה ורם ועל כל נשא ושפל, ולכאורה הלשון צריך ביאור דהלא אין מקומו של שפל כאן, שהרי דיבר כאן רק על המתגאים והרמים. גם יש להבין כפל הלשון על כל גאה ורם, וחזר ואמר נשא ושפל. ולפי דברינו מובן שפיר שמקודם דיבר הנביא כאן על המתגאה בתוכו, ומראה גאווותו ורמות רוחו גם לחוץ, ועליו אמר כי יום לה' על כל גאה ורם, ואח"כ דיבר על המתנשא בלבו בגסות הרוח, ולחוץ הוא מראה כשפל וענוותן, ועליו אמר ועל כל נשא ושפל, וגם עליו יבוא יום לה' להעניש אותו.

שעטנו, ולא נתקררה דעתו עד שאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ו**נראה** לבאר דברי המדרש בהקדים מה שביאר בספר רב טוב טעם שאסרה תורה ללבוש שעטנו, לפי שקרבנו של קין היתה מפרי האדמה, ואמרו ז"ל שהיה קרבנו משל פשתן, והבל הביא מבכורות צאנו ומחלביהן, ואמר הקב"ה שאין לערב קרבנם, ולכן אסר לערב צמר שהוא קרבנו של הבל, עם פשתן שהוא קרבנו של קין.

ו**אפשר** לבאר הדברים כי אצל הבל נאמר (בראשית ז, ד) והבל הביא גם הוא, וביארו בספרים הקדושים (ע"י פניס יפוט טז) הלשון גם הוא, דכל גמין לרבות הם, ומה בא לרבות הכתוב אצל הבל, אלא בא לרבות שהביא את עצמו לה', שהיתה רוחו שבורה בקרבנו לפני ה', והיה מכניע את רוחו לפני המקום, שהוא חשוב כנגד כל הקרבנות, כי עיקרו של קרבן שיהא האדם מכניע את עצמו לפני ה'.

ויש להוסיף ולומר שאמר הכתוב אצל הבל, והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו, כי עיקר קרבנו מה שהביא הבל לה', היה שהביא את עצמו, וכאילו הקריב את עצמו כליל לפני ה', ומה שהביא מבכורות צאנו לא היה זאת אלא בבחי' גם, דהיינו טפל לעיקר קרבנו שהביא את עצמו. אך לא כן היה קין, שהקריב קרבנו לפני ה' בגסות הרוח, ולא הכניע את רוחו לפני ה', לכן נאמר

ועל זה רומז איסור שעטנו שהוא מצמר ופשתים יחדיו, וכפי שביאר בספר רב טוב דצמר מרמוז על הכל ופשתן על קיץ, וצמר ופשתים יחדיו היינו מדות גאות של קיץ וענוה של הכל בתערובת, דהיינו גאות עם לבוש של עניויות, גאות מבפנים וענוה מבחוץ, וזאת אסור בהחלט.

**ידיוע** דמצות ציצית מורה על מדת הענוה והשפלות, שקושרים את חוטי הציצית על כנפי הבגד מלמטה, לרמוז להאדם להשפיל את עצמו, ולכן שקולה היא מצות ציצית ככל התורה כולה (מריס כ"ה ע"ה) כי מדת הענוה שקולה היא ככל המידות, (ולא מה שכתנו על זה בפסוק שלם אמת טו).

**ומעתה** יבואר שפיר מה שבעת שציוה המקום ברוך הוא על מצות ציצית, והורה בזה גדולת מעלת מדת הענוה והשפלות, הקשה משה למה מיעטת את הלבנה, כי בעת שברא הקב"ה שתי המאורות הגדולים, לא היה ביד אחת מהן להתגאות על חבירתה, כי שניהם היו גדולים בשווה, אך כיון שנתמעטה הלבנה, תוכל השמש להתגאות עליה, ומעתה כיון שגדולה היא מדת הענוה והשפלות, אם כן שפיר שייך להקשות מדוע מיעטת את הלבנה, שעיי"ן יכולה השמש להתנהג במידה מגונה זו של מדת הגאות וההתנשאות, והיאך הניח הקב"ה מקום שתתגאה החמה.

על זה השיב הקב"ה הלא הרביתי לה כוכבים, וכיון שהרבה המקום כוכבי

הלבנה, שפיר לא תתגאה עוד החמה עליה. על זה הקשה משה והלא ציווית לא תלבש שעטנו, שהוא גרוע מכל, דלהמבואר שעטנו מרמוז על מי שמבחוץ נראה שהוא מתנהג במדת הענוה, ובלפני פנימה רם לבו בקרבו במדת הגאווה, וכמו כן נתערב מדת הגאווה והענוה אצל הלבנה, כי מיעוט הירח מורה על מדת השפלות, וריבוי הכוכבים מורה על מדת הגאווה, ולכן שפיר הקשה משה והלא צוית לא תלבש שעטנו.

וזה שסיים המדרש לא נתקרה דעתו עד שאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שהוא לעתיד לבא, שאז יתמלא פגם הלבנה, וישוו שני המאורות בגודלם, ולעתיד לבא כשימלא הארץ דעה את ה' יתערבו מדת הגאווה ומדת הענוה, כי לעבודת ה' צריכים שניהם, כי אף שעל האדם להתנהג במדת הענוה, אך מאידך עליו לאחוז במדת הגאווה לעבוד את ה' בה, כמו שנאמר אצל יהושפט (זכני ימים ז' י"ו) ויגבה לבו בדרכי ה', ולכן הותרה איסור שעטנו בציצית, לפי שבעבודת ה' מותר לערב מדתו של קיץ, שהוא מדת הגאווה, עם מדתו של הכל, שהיא מדת הענוה והשפלות. ולעתיד לבא נעבוד את ה' בשתי המדות, ולכן לא נתקרה דעתו עד שאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ויש לרמוז בזה ביאור הכתוב בסוף פרשתנו, לא יהיה לך בביתך אבן ואבן גדולה וקטנה וגו' כי תועבת ה'

לך כל עושה אלה כל ע זהו הכתוב שלא יהיה לא לך אבן גדולה וקטנה, דהיינו אלה את עצמו שיש לו א זהו מתנהג בדרכי הענו השפלות, ובלבו בקרבו הוא ו זהו שרם לבו בקרב ההתנשאות, וזהו אבן וא קטנה, כי תועבת ה' אלקיך אלה, שהוא תועבת ה' כל

**פסוק** הכתוב לזה זכור את לך עמלק, כמו שכתב שקרת במידות ומשקלות הוי ז האויב, שאם נהגתם כן בכ מבחוץ, ובמדת הגאווה מבפ הנרמו באבן ואבן גדולה וקי הפך שנאוי לפני ה', הרי האויב שהוא עמלק, שאמר ו (עמל י"ב ט) בא זדון ויבוא קל עמלק נאמר אשר קרך בדרך כל הנחשלים אחריך וגו', דהי פעצמן. כי אף שמדת הגאווה מאד, אך מכל מקום טובה את ה' עמה, וכמו שנהג משה אף שהתנהג במדת הענוה וז עליו (נמדנר י"ג ג) והאיש משו מכל האדם אשר על פני ה מקום גבה לבו לעבוד אח מלחמת ה' במצרים ובעמלק ובכל החולקים על השכינו עמלק ויזנב בך, שביקש ל לזנב, שהיא מדת הענו להשפיל עצמו גם בפני אי

על השכינה, ובפני המינים והאפיקורסים,  
אשר עון פלילי הוא חמור מאד.

וסיים הכתוב כי יד על כס י"ה, דהאיש  
שמחזיק ידו על כסא ה', והוא  
מנהיג את ישראל, עליו לדעת כי מלחמה  
היא לה' בעמלק מדור דור, להלחם עם  
שונאי ומשנאי ה', ולעמוד עמם  
במלחמה בגאון ובגאווה, ולא להתיירא  
מפניהם. וכן לעתיד לבא כשיתגלה כבוד  
מלכותו בעולם יתערב מדת הגאווה במדת  
הענוה, לעבוד את ה' בהם, ונגלה כבוד  
ה' במהרה אמן. L



[ט] לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'  
וגו' עד עולם, על דבר אשר  
לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו' (כג,  
ד-ט). בספר ילקוט האורים הקשה שהרי  
מדותיו של הקב"ה הם מדה כנגד מדה  
(מסדקינ' ז' ע"א) וא"כ יש לידע מה מדה  
כנגד מדה יש בזה, שמשום שלא קדמו  
אתכם בלחם ובמים לא יבואו בקהל ה'  
עד עולם, דלכאורה חומר העונש שנענשו  
כל כך על מה שלא קדמו בלחם ובמים,  
הוא משום מחשבתם הרעה, ואצל אומות  
העולם מצרף הקב"ה מחשבה רעה  
למעשה (קדושין מ' ע"א), ויש לחקור מה  
היתה כוונתם שלא רצו ליתן להם לחם  
ומים.

עוד יש להבין מה שהוסיף הכתוב ואמר  
ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור  
לקללך, ומדוע לא הסתפק בטעם  
הראשון, והוצרך להוסיף עוד טעם על

אלקיך כל עושה אלה כל עושה עול.  
שהזהיר הכתוב שלא יהיה לאדם בביתו  
אבן ואבן גדולה וקטנה, דהיינו שמבחוץ  
מראה את עצמו שיש לו אבן קטנה,  
ושהוא מתנהג בדרכי הענוה ובמדת  
השפלות, ובלבו בקרבו הוא הולך באבן  
גדולה, שרם לבו בקרבו בגאות  
ובהתנשאות, וזהו אבן ואבן גדולה  
וקטנה, כי תועבת ה' אלקיך כל עושה  
אלה, שהוא תועבת ה' כל גבה לב.

← וסמך הכתוב לזה זכור את אשר עשה  
לך עמלק, כמו שכתב רש"י אם  
שקרת במידות ומשקלות הוי דואג מגירוי  
האויב, שאם נהגתם כן במדת הענוה  
מבחוץ, ובמדת הגאווה מבפנים כאחד,  
הגרמו באבן ואבן גדולה וקטנה, שהוא  
דבר שנאווי לפני ה', הרי בא עליכם  
האויב שהוא עמלק, שאמר עליו הכתוב  
(משלי י"א, ז) בא זדון ויבוא קלון, כי אצל  
עמלק נאמר אשר קרך בדרך ויזנב בך  
כל הנחשלים אחריך וגו', דהיינו השפלים  
בעצמן. כי אף שמדת הגאווה פסולה היא  
מאד, אך מכל מקום טובה היא לעבוד  
את ה' עמה, וכמו שנהג משה רבינו שעל  
אף שהתנהג במדת הענוה והעידה תורה  
עליו (ממדני י"ג, א) והאיש משה עניו מאד  
מכל האדם אשר על פני האדמה, מכל  
מקום גבה לבו לעבוד את ה', ולחם  
מלחמת ה' במצרים ובעמלק ובערב רב  
ובכל החולקים על השכינה. ולכן בא  
עמלק ויזנב בך, שביקש להפוך אותך  
לזנב, שהיא מדת הענוה הפסולה,  
להשפיל עצמו גם בפני אלו החולקים

← מותו: ד ויאמר יהוה מסיני בא ויהוה יקרה משעיר אתחזו קנא רש"י

לקט בהיר

(ד) משום דקשה, מה ענין כל זאת לכאן, שהתחיל לומר וזאת הברכה וגו' והפסיק בד' פסוקים אלו עד שהתחיל לברכס, ואמר, שאין זו הפסק, שכל זאת זורך ברכה היא, מפני ב' טעמים, שהלא ברכות אלו בקש משה מהקב"ה שימלא אותם ויקיימם ואין לבא לפני מלך גדול בשאלות ובקשות בלי להקדים אצלו שבה לתפארת המלכות, והשנית שבמר משה רבינו לסדר כאן שבאים ממעשים שעשה הקב"ה לחיבת ישראל, דרך משל כשבא שר אחד לבקש מן המלך לכוונת המדינה התחיל לומר הלא מלכות של חסד אחת וכל מעשך להטיב ולהתחסד לצדיותך אל תשיבני ריקס, גם יש להעמיס בדברי רבינו אלו, שהמברך עלמו רוצה להלהיב ולקרב דעתו ורוחו נגד הממטרך כדי שיבואו ברכותיו ושאלותיו מלבו ונפשו, וכן עשה יחזק אע"ה שאמר ועשה לי מטעמים וגו' ואוכלה בעצור מצרך נפשי, גם אמר גשה נא ושקה לי בני, וכן יעקב רצה לשמוע מבנו חנינו יוסף לומר "בני הם" שבה ברכס בכל לבבו (אורח"ח): (ה) בא ליישב שלא אמר הכתוב ה' "לסיני" בא (כן הוא במכילתא), שכבר בא לסיני מקודם ועמה בא מסיני לקראת ישראל, ועוד אם לא שבא לומר שבה זה שיבא לקראתם מיותר הוא בכלל, כי מה יהיה חסר אם יאמר שנתן תורה לישראל בסיני, ממילא ידענו שבא לשם, וכן מה שאמר וזרח משעיר הופיע מהר פארן אם לא דרוש חז"ל שבא להם בקבלה לא ידענו מאי קאמר, וזוה נחיישב ג"כ לשון הכתוב ב' יתרו ויבא משה את העם "לקראת" האלהים ולא אמר אל האלהים, שלשון זה שייך לומר כשבא זה כנגד זה (רא"ם), גם ראונו להזק פירושו משם, כי מאומרו מסיני בא וכול לומר פירושו מסיני נגלה עליהם, וכמו שחרגמו אונקלוס

אור החיים

המיוחד (אלהים"י) שלא קם ולא יקום כמותו, ונחזוון הכתוב בסמיכות את בני ישראל למאמר איש האלהים להגיד שמדריגה זו השיגה עם בני ישראל פי' באמנעות מה שטרם בהם ומה שנסבל מהם והמסתחף מאמנעות הנהגתו הטובה עמהם השיג מדרכה זו ליקרא איש האלהים:

**ב. ויאמר ה' מסיני בא וגו'.** (ספרי) יבא לקראת ישראל מסיני, וזרח משעיר שפתח לבני עשו ליתן להם התורה, הופיע מהר פארן שהלך גם כן לישמעאל, וקשה למה התחיל במאוחר שהיא מסיני בא שזה היה אחר שפתח לשעיר ולפארן ולא קבלו ויבא לקראת ישראל כשרצה ליחנה להם, עוד לריך לדעת למה שינה לדבר בג' לשונות בא זרח הופיע והיה לו לכולל יחד על זה הדרך מסיני בא ומשעיר ומפארן, עוד למה בסיוי הקדים זכרון המקום

אור בהיר

(זו) פירוש אחד המיוחד. (יז) ולא אמר לסיני בא. (יח) שהוא בא משם. (יט) שאמר הופיע ואחר כך אמר מפארן. (כ) פירוש כל מה שמכונים הלומדים נהנה הארת השכינה.

אתגלי בגברתה ועמה רבבת קד מנו אשתא און

כנגדם (מכיל' שס): עשיו שיקבלו את הופיעו. (להס): ב ישמעאל' שיקבל לישראל': מרבב

זיל בחר טעמא שלא וישמעאל בנו וזן בנו ז"ל: (ז) ראונו לומר ישראל מושך אחריים ולכפול עו"ה, מסיני מרצבות כמו מ"ם:

כללות השכינה מישראל, והוא השכינה מסיני ב להקביל עם נבא וזאו אחד דרך לישראל שעצרו דו מסיני בא שהיה הודיע חלקי אורי לומר זרח והופיע זריחה אחת וכו יאמר על חלק מ (מכות כ"ג): הופ גדר קטון שבבא לבני שעיר גדר ג' כי הוא למעלה

בא) פירוש נפעם כישמעאל. (בג) נ שמו של המופיע, והוא ה' מפארן הופיע, ג" שהגם שידעם ומכירו בעצור שהם א

אתגלי בגברתה ממורא דפארן ועמה רבבת קדישין כתב ימינה מגו אשתא אורייתא יהב קנא: זרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו כתוב אשדת קרי

רש"י

לקט בהיר

כנגדס (מכילי טס): זרח משעיר למו. שפתח לבני עשיו שיקבלו את החורב ולא רלו (ספרי - ע"ז ב'): הופיע. (להס): מוהר פארן. שהלך שם ופתח לבני ישמעאל"י שיקבלו ולא רלו (שם - טס): ואתה. לישראל"י: מרבבות קדש. ועמו (אויק) מקלס"י זיל צמר טעמא שלא יבואו צטענה מה ראו אלו להתקרב יותר מאלו, והכתוב שאומר דוקא עשו וישמעאל לומר אפילו עשו וישמעאל בנו וכן בנו של אברהם וכ"ש אחרים, ואם גם עשו וישמעאל לא קבלוה הלך משם לישראל (ג"א), וכן כתב הרמב"ן ז"ל: (ז) רלונו לומר, מיבת זרח משעיר, "למו" שפירושו "לו" לישראל הנזכר בפסוק הקודם דכתיב בך משה וגו' את בני ישראל מושך אחרים עמו למעלה ולמטה, וכאילו אמור ד' פעמים (בדרך השיר פעמים לדלג ולהשמט ופעמים להוסיף ולכפול) עו"ה, מסיני בא למו, זרח משעיר למו, הופיע למו מהר פארן, ואח"כ למו מרבבות קדש: (ח) שאין מ"ס זו של מרבבות כמו מ"ס של משעיר או מהר פארן שאין רבבות קדש שם מקום לומר שבה משם, א"כ בהכרח פירושו מ"ס

אור החיים

כללות השכינה אינה שורה אלא על ס' ריבוא מישראל, והוא מאמר הכתוב ה' פירוש כללות השכינה מסיני בא להקביל ישראל, ובלא השכינה להקביל עם נבחר עם יליאחזכ"י) ילאו צ' אורות וצאו אחד דרך הר שעיר ואחד דרך הר פארן לישראל שעברו דרך שם לסיבה ידועה, ולזה הקדים מסיני בא שהיא ציאת כללות השכינה ואחר כך הודיע חלקי אורה שצאו דרך מקומות הלז, ודקדק לומר זרח והופיע להעיר שלא הלך דרך שם אלא זריחה אחת והופעה אחת ממנו, ולשון הופעה יאמר על חלק מועט מהקדושה בדרך אומרים ז"ל (מכות כ"ג): הופיעה רוח הקודש במדרשינו שהוא גדר קטון שצבחינת השראת אור השכינה, ויחס לבני שעיר גדר גדול מגדר של ישמעאל כפי מדרגתו כי הוא למעלה מישמעאל"י, וצ"ה נחישבו כל

אור בהיר

בא) פירוש בפעם אחד, לא קודם ולא אחר. (בב) שיש לעשו יחוס אברהם ויחזק, וגם טולד מאשה ולא משפתה כישמעאל. (בג) פירוש צאמת שורת הדיבור הוא לומר מיבת הופיע אחר פארן, אבל אי אפשר לומר כן, שהרי צחיבת הופיע נכלל שמו של המופיע, והוא כאילו אמר הופיע ה', ואם יאמר מפארן הופיע, הרי הוא כאילו אמר מפארן הופיע ה', זה אינו נכון, ולומר ה' מפארן הופיע, ג"כ אי אפשר, שכללות השכינה לא בא מפארן, ע"כ בהכרח לומר הופיע מהר פארן, וכן זרח משעיר. (כד) שהגם שידעם ומכירם, שאל עליהם, כדי לשמוע מצונו אהובו שהם בניו, וצ"ה ימעורר אהבתו אליהם. (כה) שלא אהב את ישראל צעבור שהם אחיו ובני אוממו וכדומה, אלא רק צעבור שה' אהב אותם. (כו) אות מ"ס של מרבבות זרין ציאור.

אֲשֶׁר דָּת לָמוֹ: ג. אֶף חָבַב עַמִּים כָּל־קְדוֹשֵׁיוֹ

ג אף חביבונן קדושיא פד  
קדושי בית ישראל בגבורא  
רש"י

לקח בהיר

המקל, ולפי"ו נריך להוסיף מיצת ועמו החסר (כדרך השיר), שאין ואתה פירושו והציא אלא פירושו וצא, והאונקלוס אומר המכוון לא פי המלה, גם חסר מיצת "מלאכי" שהלא קדש שם מואר הוא וחסר הנושא (רא"ם), ויהיה פי הכתוב שהקב"ה יש לו כמה וכמה רצנות מלאכי קודש עד אין שיעור וערך, וכל הרצנות שהציא לא היו רק מקלם מן הרצנות שיש לו: ט) אמר זאת כדי לפרש מיצת "אש", ולא הייתה זאת אש גשמי כמו שאמרו שהיה מעורב בה עשן שחור, אלא כדי לסבך לאוזן בני אדם אשר פסוק זה

רצנות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך צער ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ציוס חופתו (ספר): אש דת. שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה" על גבי אש לבנה (ירוש' שקלים ו' א') נתן להם בלוחות כתב יד ימינו (אונק'), דבר אחר אש דת כתרגומו שנחנה להם מתוך האש" (ירוש' סו: ג) אף חבב עמים. גם חבב יחירה חבב את השבטים (אונק'), כל אחד ואחד קרוי עם" שהרי צנימין לצדו

ניתן להם, וכשנשתלשל נעשה מן אש שחורה דיו ומן אש לבנה קלף, ויהיה פי הכתוב עז"ה, מימינו (כתב הבא מיד ימינו) אש דת (דת של אש) למו (נתן להם) (רא"ם), וקלמ דהקוח יש בדרך זה הראשון שהלא כשנתן למו לא הייתה דת של אש כי בלוחות נתן למו, ועוד שהוא מהופך ולא אמר דת אש, ולדרך השני היל"ל באש דת או מתוך אש דת, ובפרט שנכתב מיצת אחת לא אחי שפיר, לזה הציא שניהם (מ"ל): י) פי כשנתן להם וההר צוער באש עד לב השמים (לעיל ד' י"א): יא) פי ולזה לא אמר אף חובב אותם, אלא אמר עמים דרך חגב להשמיע שעם ישראל אחד קרוי עמים, כי גוי ועם היינו הן,

אור החיים

אמרו שנחכוון לומר שהציא עמו חלק מרצנות ולא כל ולא רוב להודיע ענותו ויחבדך, ולדבריהם יפרשו מיצת ואתה במקום והציא, ואין זה פשט החיבה, ואם יפרשו ואתה הוא וצא"י, אין מפורש אש הציא אפילו קל"הס"י, ואולי שסוצרים שהבאת המקלם אין הכתוב נריך לאומרו, ומה שלמדנו מן הכתוב הוא שלא הציא עמו הרצנות קודש"י והניחם שם, וחזן מדרכם נראה שהכוונה היא להעיר מעלתן של ישראל, כי הניח ה' לצא מעלה רצנות קודש וצא אלל ישראל, ופירוש ואתה צא בהחלט מהס"י ועשה במקומם עמו ונחלתו, וכן היה ששם צסינו זכר לישראל (שמות כ"ה ח') ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ועזב עליונים, ותמלא בספר הזוהר (הקדוש) (תרומה ק"מ): כמה נלטערו לצא השמים כשקבע ה' זירת שכינתו בתחתונים אשר בחר לו:

בוימינו אש דת למו"י) פירוש טעם שזכר ה' לשכון שמה בתחתונים ואתה מן רצנות קודש לפי שמימינו אש דת למו, והוא על דרך מה שאמרו ז"ל (שמ"ר פל"ג) בפסוק ויקחו לי תרומה משל למלך שהשיא בחו וכו' אמר המלך קחו גם אחי עמה"י, והוא הטעם שנתן כאן לואתה מרצנות מטעם מימינו אש דת למו פירוש לישראל, ואומרו אש דת ולא אמר דת אש"י, להסמיך מיצת אש לחיבת מימינו להעיר שנחנה החורה מימין ומשמאל, והוא אומרו מימינו זה ימין, אש זה שמאל שהוא גבורה הרמוזה בצחינת האש משניהם דת למו, והוא סוד (דצ"ר פ"ג) אש שחורה על גבי לבנה, והוא סוד קריאת החורה תושיה (יצמות ס"ב: י"י) מלד הגבורה ונותנת עוז וממשלה מלד החסד:

ג. אֶף חָבַב עַמִּים וְגו'. רז"ל אמרו (ב"ב ח'). אף

אור בהיר

בז) לומר יפרשו אותו כפשוטו, שהוא צא. בוח) שהיל"ל ואתה והציא וגו'. כב) פי מן הסתם אם לא יאמר כלום ידענו שהציא כל הרצנות, כסדר העולם, שהמלך ציוס חופתו מציא עמו כל נבאיו, והדבר שצריך להשמיענו הוא שלא היה רק "מרצנות". ד) ופי' אות המ"ם אינו מקלם כמו לדברי חז"ל, אלא כמו מ"ם של מקיני צא. לא) לדרכינו קשה, למה הקדים המאוחר, שהלא קודם נתן החורה לנו ואח"כ נטע אהלו צמוכינו. לב) זה פירוש מיצת לי. לג) והוא שורת הדיבור. לד) פי

שחבב ה' העמים  
כן כל קדושו צד  
מנדו צלו וכלך  
להליכתו לשעיר  
ציוס הדין כשיאו  
להם הסיבה ולא  
ושיעור הכתוב  
שחובב עמים ש  
קדושו וגו' פ  
סוף פ' קדושים)  
אילו אמר ואצדי  
תקומה לאומות  
מכאן שאם יבו  
מקובלים כאחד  
פירוש מעלה זו  
שהבא להתקדש  
ומקובל בתחת כו  
הדרך אף חוב  
לעמים"י) והוא  
ואומרו והס"י)  
עיקר המאמר  
קדושו של הבא  
לרגלך, פירוש י  
שעמדו על הר נ  
מה שתוכו פירו  
המופלא ששמעו  
פ"ח: שיאלה נ  
נפשי יאלה צדנו  
הגרים שהגם

התורה מתעב כמו נ  
אצל צאמת חרון אף  
אחם תשארו, ואותם  
אללם, הגם שיעקר י  
להם מזה גם חיבה  
פירוש הגם שלא צין  
גרים מאי ח"ל אע"י  
מבואר כן בפירוש.  
מ"ם. ג)

יֵאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבְל  
 אֲרָגָב עַד־גְּבוּל הַנְּשׁוּרֵי וְהַמַּעֲבָתִי  
 וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבָּשָׁן חֹת  
 יֵאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ שְׁבִיעִי טו וַלְמַכִּיר  
 נָתַתִּי אֶת־הַגְּלָעָד׃ טז וְלָרְאוּבֵנִי וְלַגְּדִי  
 נָתַתִּי מִן־הַגְּלָעָד וְעַד־נַחַל אֲרָגָן תְּוֹךְ  
 הַנַּחַל וְגַבֵּל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי  
 עַמּוֹן׃ ז׃ וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וְגַבֵּל מִבְּצֻרַת  
 וְעַד יַם הָעֲרָבָה יַם הַמֶּלַח תַּחַת  
 אֲשֶׁר־תִּהְיֶה הַפְּסֻגָה מִזֶּרְחָה׃ י׃ וַאֲצֹ אֶתְכֶם  
 בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן  
 לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ

יֵאִיר בֶּר מְנַשֶּׁה נָסִיב יַת כָּל  
 בֵּית פְּלָךְ מְרִכּוּנָא עַד תְּחוּם  
 גְּשׁוּרָאָה וְאַפְקִירוּס וְקִרָא יְתָהוּן  
 עַל שְׁמָה יַת מַתָּנָן כְּפָרְנֵי יֵאִיר  
 עַד יוֹמָא הַרְיָן׃ טו וְלַמַּכִּיר  
 יַת גְּלָעָד׃ טז וְלַשְׁבֻּטָא דְרְאוּבֵן  
 וְלַשְׁבֻּטָא דְגַד יְהִבִית מִן גְּלָעָד  
 וְעַד נַחֲלָא דְאֲרָגָן גּוּ נַחֲלָא וְתְחוּם  
 וְעַד יוֹבְקָא דְנַחֲלָא תְחוּם בְּנֵי  
 עַמּוֹן׃ ז׃ וּמִישְׂרָא וְיַרְדֵּנָא וְתְחוּמָהּ  
 מִגְּנוֹסָר וְעַד יַמָּא דְמִישְׂרָא יַמָּא  
 דְמִלְחָא תְחוּת מִשְׂפָּךְ מְרַמְתָּא  
 מְדִינְחָא׃ י׃ וּפְקָרִית יְתָבוּן  
 בְּעֲדָנָא הַהוּא לְמִיָּמָר י׃ אֶלְהִיכוּן  
 יְהִב לָכוּן יַת אֲרֻעָא הַרָא

לקח בדיר

רש"י

על מה שלפניו על יתר הגלעד וכל הבשן, אלא כל ארץ סיחון ועוג יקרא רפאים: (יב) פי' הכתוב אומר שהיה נחלת ראובן וגד מן הגלעד ועד נחל ארנון, ואמר אח"כ שלאו דוקא עד הנחל אלא גם הנחל ארנון עצמו הוא נחלתם (זה פי' חוץ הנחל), ולא רק כל רוחב הנחל אלא אפילו מזד השני של הנחל (זה פי' וגבול) עד יבק הנחל, כי לפעמים קורא הכתוב את השדה אשר אלל שדהו גבולו (ג"א): (יג) ר"ל חסר מן הכתוב, שאמר שהערבה אשר ממזרח הירדן היא נחלת ראובן וגד וגם הירדן היא נחלתם וגם זד מערב של הירדן וחסר לומר שהיא עד כנרת אשר להלאה מן הירדן למערב אלא אמר שחמוס מערבי שלהם מן כנרת ועד ים המלח, ויתכן

(עו) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו<sup>(יב)</sup>, כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן: (יז) מבצרות. מעבר הירדן המערבי ה"ה<sup>(יז)</sup>, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחב הירדן כנגדס, ועוד מעבר שפתו\* עד כנרת, וזהו שנאמר והירדן, וגבול הירדן, ומעבר לו: (יח) ואצו שינוי נוסחאות: היא - היתה. \* לשפתו.

אור החיים

לחת לנו פרט לעבר הירדן שם דקדק הכתוב לומר צאתי אל הארץ אשר נשבע ה' לחת לנו פי' הארץ אשר נשבע ה' שיתן לנו לדירהנו, למעט שאר ארצות שהגם שנתנם לנו לא נתן הארץ לדירה מפני שאינה ראויה לקדושה, והמלא שנתן גם כן עמון ומואב ואדום שהם הקוני והקניזי והקדמוני וכתוב (ירמי'

מ"ט) והיתה אדום לשמה, וכמו כן היתה ראויה להיות ארץ סיחון ועוג, אבל ארץ ישראל היא מה שנשבע ה' לחת לישראל לשכון שם. ושומר לך כלל זה גם כן שהגם שלא נתן ה' הארץ לדור צב, וגם שלא נתן עמם לאברהם<sup>(ט)</sup> וכצדוק רוב ישראל יש לנהוג צב דין קדושה צביל שנשבע לפי ה':

אור בדיר

רכושם ואוחם לעבדים. (מ) פי' לו יהיה שלא כיווננו צפירושינו זה אל האמת ופי' דברי הספרי הוא פשוט כפשוטו שלא נתנה לנו ארץ סיחון ועוג לא לשלל ולא לדירה אע"כ מאמר שנצטוו רוב ישראל וכו'.

למירתה מן  
 אחיכו בני  
 חילא: יט לחוד  
 ובערכו ידענ  
 לבון יתבון בני  
 לבון: כ עד ד'  
 פותבון וירתון  
 ד"י אלהכון י'  
 דירדנא וחתנו  
 די יהבית לבו  
 פקדית בעדנ

אתכם. לבני  
 אחיכם. הס כ  
 לפי שהיו גבו  
 שנאמר י  
 חסלו  
 שינוי נוסחאות: אחיהם

כא. זאת י  
 היראוס, ואינו  
 צזה לא ידק י  
 זה למאמר נפי  
 ארלס לבני  
 שמאלעוה תו  
 ובני ראובן י  
 בגבורים, וה' י  
 וראובן, אשר י

ע) והיכן הוא הו



הכלו צלור ירוממני, ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי ואזנחה בזהלו זכחי תרועה אשירה ואזמרה לה. הכוונה, יסחירני בפתח זהלו הוא צרי"ה יום הדין הקשה והקציה מסחירני מאויב כידוע, ואח"כ צעו"ת אנו נלחמים להדיח עם השונא ע"י תשובה ומע"ט כהדס הלוחם מן המצור עד שצוה"כ הוא נכנע מלפניו, וזהו צלור ירוממני, שאני עומד על הצור להלחם ב"י ימי תשובה וירוממני צוה"כ, ועתה, צבוכות, ירום ראשי על אויבי סביבותי, שאז המלחמה על ג' אויבים, חילון ופנימי והעדר הכרוך צגוף מחולדתו שצריך להכילה להחליף הניתוך, ועי"ז גולדים לו מקרים רעים וטבעים מליצים כידוע, ודעתו לבאר זה אי"ה צדרוש דשמיני עלתה לקמן בעזכ"י, [ע"י צדח"ס כרך א' דף מ"א עור צ' ד"ה תן], ע"כ ירום ראשי אז על אויבי סביבותי, ועי"ז ככלות המלחמה, ואזנחה בזהלו זכחי תרועה, צע"ט שהקרצנות שלו דומים ממש לשל ר"ה, לכן קורא להם זכחי תרועה שעתה גמר מה שהתחיל לעשות צרי"ה לכן קרצנותיהם שווים, יתהלל חוגר כמפתח, ואז אשירה ואזמרה לה צגמרה של תורה. ואולי רמז זה בכאן, ויאמר ה' סלעו, צרי"ה להסתיר שם בצלע מפועלו און, ומאדתי, צימי תשובה לעמוד על המאודה ולהלחם,

ומפלטי לי, צוה"כ, ואח"כ מזכיר ז' לשונות נגד ז' ימי החג, חלקי לורי אחסה צו, מגיני, וקין ישעי, משגבי, ומנוסי, מושיעי, מחמם תושיעני בהושענא רבה, וצע"ט מהולל חקרא ה' צמחה האויל ומאווי צושע. ואמר לבאר יותר כי חפוני משברי מות, על ג' חופנים הנ"ל, א' נחלי צלועל יצחוני, הוא אויב החילון שיעבוד מלכותו, ב' חצלי שחול סבוני, הוא אויב פנימי יצה"ר, ג' קדמוני מוקשו מות, הוא שצריך להחליף הניתוך ע"ד ויום המות מיום הולדו לכן אמר קדמוני דייקא שקדמו ע"ד שפירשתי כי חצי ואמי עזבוני וה' יאספני \*), ואולי צאמרו צתחלה ע"ד כלל משברי מות נרמזים הפרטים האלו, כי משברי ר"ח צבופך מילכות שיעבוד רע יצ"ר, הם שנים פנימי וחילון, ומסיים תיבת מות לרמז על השלישי הנ"ל.

ואמר עוד צלר לי חקרא ה' אל מזה"ר שירחמני לפנים משורת הדין, ומזה אעלה אל מדריגה אחרת ואל חלקי חקרא, שגם מה"ד יסכים, וישמע מהיכלו קולי, שהוא קלת מרוחק ממני בצחינת שמיטה שהוא מרוחק, ואח"כ נעחק אל מדריגה אחרת ושועתי בצחוני, האזנה הוא צקרוצ כדרשם צפסוק האזינו לשמים ושמיטה לארץ. [חקי"ה].

פרשת הברכה

7 ויאמר

ה' מסוני צא וגוי מימינו אש דת למו, הנה תיבת אשדת נכתב אחד ונקרא שמים, והרלון צוה, כי הקציה נתן לנו התורה שהיא אש ועי"ז מהראוי שבה"י עומדים נגד כל כאש כמאחז"ל עזין שבאומות ישראל שנאמר אש דת למו, [צ"ה ב"ה:], ואמרו הוא לרצה מרבנן דרחה אורייתא הוא דקא מרתחא לי שנאמר הלא דצרי כאש נאם ה' [תענית ד']. ואמרי למה נמשלו ד"ת למים דכתיב הוי כל נמא לכו למים לומר לך מה מים מיניחין מקום גבוה והולך למקום נמוך אף דצרי תורה אין מתקיימין אלא צמי שדעתו שפלה [שם ז.], וכתיב לא מרובכם מכל העמים חשק ה' צכס כי אחס המעט ממעטים עמכם לפני [חולין פ"ע.], נמלא שני הפכים צנושא אחד, וישראל משתמשים צבהפכים האלו צמקום הראוי וצזמן הראוי לעבודת ה', דהיינו נכנעים כמים לפני ה"ת וסובלים צעבורו

וממעטים עמם, והרי הם כאש להציה לצם צדרכי ה' נגד כל העמים העומדים עליהם, עזין שבאומות ישראל — והנה אש תכתוב צ' תיבות ופרדים אש דת יהי משמעו כפשוטו דת של אש, ואם תכתובה מלה אחת יהי אשדת כמו אשדות הכפסה [דברים ג' י"ז] שהוא נחל היורד מהבר למקום נמוך כמו [חקת] ואשד הנחלים. וזהו מימינו אש דת, אמנם אשדת למו, הקציה נתנו כאש, ואללינו מלדינו הוא כמים — ומפרש צאידיך קרא ואמר, והם חכו לרגלך לענין זה הם כמים להיות חכים תחה רגלך ולא יצבו עליך ח"ו, אמנם ישא מדברותיך הם מנשאים ומרוממים עצמם אלל חורתך צענין זה הם צצחינת אש להציה לצם צדרכי ה"ת. [תקס"ח].

תורה לויכ לנו משה, כי המכונים יעקב צעקבה ורמיה להם תורה מורשה מורישים לח"ח להחזיקם, והם אין יורשים לקיים, ואמנם התורה

יוסף

בגשמה חכמה ובינה זכר ונקבה והם כמו אב ואם לחגוף, ודהע"ה שהרג היציה"ר לגמרי, ולבי חלל בקרבי, [ב"ב ספ"ק], לכן אמר כי אבי ואמי עזבוני, שעובו הגוף לגמרי ואינם חפצים בי, רק ה' יאספני, הוא ציוה לאסוף האורה מן החוץ ולהאכילו. (מדרשות ח"ס כרך שלישי עמ' ל"ט).

ש ע ר  
 \* כי לא טוב לפני ה' להמית הגוף כמ"ש הלל לגמול חסד להדין אכסניא [ויק"ר פל"ד] והיה מפרנס הגוף, אך לא כמו שאנחנו עושים שאנו מכריחים גופנו לעשות לנשמה, אך בתיק"ה כי לא ה"י חפצו ורצונו כלל לאכול ולשתות רק בהכרח גדול כי ציחוו השי"ת לגמול חסד עם הדין אכסניא שלא יסרד הנפש מן הגוף, היות כי יש ב' כחות

מוצח"י תקחנו למות, דהיינו שהסגולה לזה הוא לומר הפסוק אש תמיד תוקד על המוצח"ת, כי בזה יוכל האדם לנצח את יצרו הבא להכשילו, עכ"ד.

ובבן י"ל שבא החנף לפרש שענה זו שייך לכל בני אדם, וזהו ולא כיצו גשמי"ם אש של עני המערכה, רמז שהגשמיים של האדם לא כיצו סגולה זו של אמירת הפסוק של האש של עני המערכה, כי כל אחד באיזה מנצ שהוא, גם אם הוא שקוע למאד צחחות הגשמי, יש לו ענה לבטל מחשבות זרות על ידי אמירת פסוק זה.

\*

ג ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה.

י"ל על פי מה שכתב ח"ו זללה"ה בישמח משה (בפתיחת הספר) לפרש המדרש (ויק"ר פ"ח ס"ג) חציב קרצו של אהרן לפני הקב"ה כקרצן של נשיאים, כי באמת אין לך אדם בישראל שאין לו שעה שחושק לעשות רצון קונו ונותן לב לשוב, אלא שאין חסידות כחסידות צחחילתו, ואחר שעה נתקרה וחוזר לקדמותו, אבל הבני עליה אללם כל שעה ושעה כראשונה, שבכל עת נדמה לו כאילו מעתה מתחיל לעבוד השי"ת, והנה קרבן הנשיאים שהיתה ביום ראשון שנחנך המשכן, צודאי היתה צהחלהבות גדול בראותם כבוד ה' מלא את המשכן, וצודאי היה חציב מאד בעיני הקב"ה, ועל זה אמר המדרש כי גם קרבן אהרן שהיה תמיד בכל יום פעמיים, היה צהחלהבות גדולה

בכל יום ויום, והיה חציב לפני השי"ת כקרצן נשיאים, שכך דרך בני עליה כל שעה ושעה אללם כשעה ראשונה, עכ"ד.

והנה עבודת עני המערכה היתה עבודה הראשונה דבר יום ביומו, ועל זה מפרש המשנה ולא כבו הגשמי"ם, היינו נד הגשמי שבנפש האדם לא כיצו אש החלהבות של שעת סידור עני המערכה, כי הכהנים הקדושים נתקדשו בקדושתו של אהרן ועשו עבודה תמה צהחלהבות חדשה בכל יום ויום כפי שהיתה צפעם הראשונה, וכיון שתחילת העבודה בכל יום היתה צהחלהבות, הכל צתר רישא גריר.

\*

ד ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה.

יתבאר על פי מה שכתב החתם סופר (פי ברכה עמוד קלח) לפרש הכתוב מימינו אש דת לנו, הנה מיצת אשדת נכתב אחד, ונקרא שמים אש דת, כי הקב"ה נתן לנו התורה שהיא אש, ועל ידי זה מהראוי שנהיה עומדים נגד הכל כאש, כמאמר (מעני"ד) האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה, שנאמר (ירמיה כג כט) הלל כה דברי כאש נאם ה'. אמנם לעומת זה מצינו בגמרא (מעני"ו) למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נה א) הוי כל צמח לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. נמצא שני הפכים בנושא אחד, וישראל משתמשים צההפכים האלו במקום

האלו וזמן וממעטים ו לצד דרכי מנצות נפרו דם של אש אשדת-כמו פאל היורד יחז

וזה נרמו אש

המערכה ש בכל ישראל להגזיה לצ

המלעיגים, גבוה לנמו

המשנה כי הגאווה דו

המערכה, ו היה קיים

ההפכיים ו

ה ולא כב

יתבאר צ

ע

התורה ועל

בבני יששכר העבודה צע

בר"ל ל אהרן ס"ט אהרן א"א



נקר רצונו של הקב"ה בצווחו על מעשה הקרבנות, כי הוא ית"ש ברא את הבהמות פולס ואין רצונו יתברך שיאבדו כולם, ואין לו שום תענוג בזה וכמו שנאמר (תהלים נ יב) אם ארעב לא אומר לך וגו', אלא רצונו שילמדו מוסר השכל מן הקרבנות להשתעבד הפחות לנכבד, ובה יוכנע לבצם לפני ה'. וזה אומרם ו"ל ריח ניחוח אשה לה', פי' שכל קרבן היה עולה אשה לה', כי עמוד העשן היה מתמר ועולה למעלה, וזה היה לאות שהקרבן היתה נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, כלומר שנשלים תכלית המכוון שנכנע לבצם לפני ה', שאז היתה עמוד העשן מתמר ועולה למעלה, להורות שנתקבל הקרבן לרצון לפני ה'.

וזה היה הנס שנעשה לאבותינו צבית המקדש, ולא נחמה הרוח את עמוד העשן, כי כל הבאים בחצרות ה' להביא קרבנותיהם נתעוררו לחשובה שלימה ונכנע לבצם מפני ה', ועל כן עלתה קרבנם לרצון לפני ית"ש, ולא נחמה הרוח את עמוד העשן שהיה מתמר ועולה למרום.

\*

עומדים צפופים ומשתחוים רווחים.

ויתפרש על פי מה שכתב ק"ו צעל התניא וללה"ה בסידורו (שער החנוכה) במה שאנו אומרים בתפלת מוסף דיו"ט, ואין לנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך, והדבר פלא דבשלמא לעלות ולראות אין לנו יכולים, אבל להשתחוות מדוע לא נוכל גם

עכשיו והלא מלא כל הארץ כבודו, אך יש השתחוואה חיצונית, ויש השתחוואה פנימית דהיינו ציטול והכנעת הנפש לגמרי, וזה אי אפשר רק צבית המקדש על ידי גילוי שכינתו אשר שם, וזהו הכוונה ואין לנו יכולים להשתחוות לפניך דייקא החוקר כליות ולב, דהיינו השתחוואה פנימית, עכ"ל.

ועל דרך זה י"ל המכוון עומדים כפופים ומשתחוים רווחים, פי' הגם שהיו עומדים כפופים וזה גורם למנוס הלב והדעת, מכל מקום היו משתחוים רווחים פי' ברוחב הלב והכנעת הנפש לגמרי, כי מגודל קדושת המקום זכו להשתחוואה פנימית צביטול גמור לפני ה'.

L

\*

ב עומדין צפופים ומשתחוין רווחים.

ו"ל דהנה כשעלו בני ישראל לעלות ולראות צבית המקדש, היו משצחין את שם ה' על כל החסד שגמל לבני אדם, כמו שנאמר בפסוקי תהלים (קטו יב) מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי וגו' לך אזנח זבח תודה וגו' בחצרות בית ה' בחוככי ירושלים. וידוע כי בני ישראל מחמת גודל אמונתם בה', הם מקדימים להודות לשמו יתברך, הן על כל החסד אשר עשה עמנו, והן על אשר עמיד לעשות עמנו ועם כל בריותיו, וכמו שכתב צצט מישראל (תהלים נה ז) לפרש הפסוק נקדמה פניו בחודה בזמירות נריע לו, כי בעלי האמונה כאשר מוצטחים על הניסים העתידיים, יאמינו בה'

ות ולא  
צודתם  
היתה  
מי רוס  
זן.  
בישמח  
ועל ידי  
צבטיל  
על לא  
צטעבד  
האדם,  
נוד קל  
אז ולא  
ל אחת  
קב"ה,  
זגמלני  
ובכל  
בדאי  
ונכבד,  
בכל  
ודרשו  
לפני  
היתה  
היתה  
צנות,  
שזה